

Neuromuskulaarne adaptatsioon

Neuromuskulaarne adaptatsioon

- Süstemaatiline treenimine põhjustab struktuuraalseid ja funktsionaalseid muutusi ehk **adaptatsioone**
- Ilminguks on lihase jõu ja suuruse muutus
- **Adaptatsiooni määr** on otseses sõltuvuses kehale rakendatud nõudmiste suurusega (maht ehk kvantiteet), sagedusega ja treeningintensiivsusega ja ka keha võimele nendega adapteeruda
- Tavapärasest ratsionaalselt **suurem stressor** -> **adapteerumine stressoriga** ehk muutumine tugevamaks

- Algajatel peamine jõu juurdekasv läbi neuromuskulaarse adaptatsiooni (kehalisele koormusele)
- Edasijõudnutel uute liigutusmustrite õppimine, kinnistamine, vilumuse arendamine

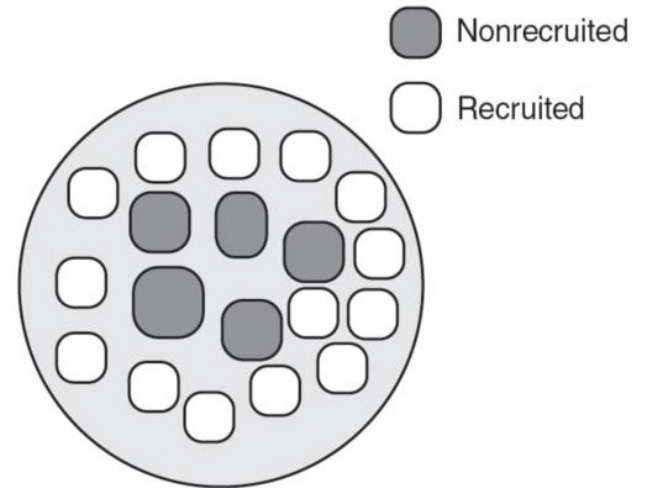
- 1984 aasta – Lihase ristiläbilõike pindala on parim indiviidi jõu ennustaja
- 2001 aasta – Närvisüsteemi primaarne roll jõu väljendumises

- Inhibeerivate mehhanismide maha surumine
  - Nt Golgi kõõlusorgan
- Intra- ja intermuskulaarse koordinatsiooni paranemine
  - Sünkronisatsioon – mootorsete ühikute samaaegne/minimaalse latensusega kontraktsioon
  - Rekruteerumine – mootorsete ühikute hulk, mis kaasatakse
  - Sagedus – motoorse ühiku poolt antavate laengute sagedus

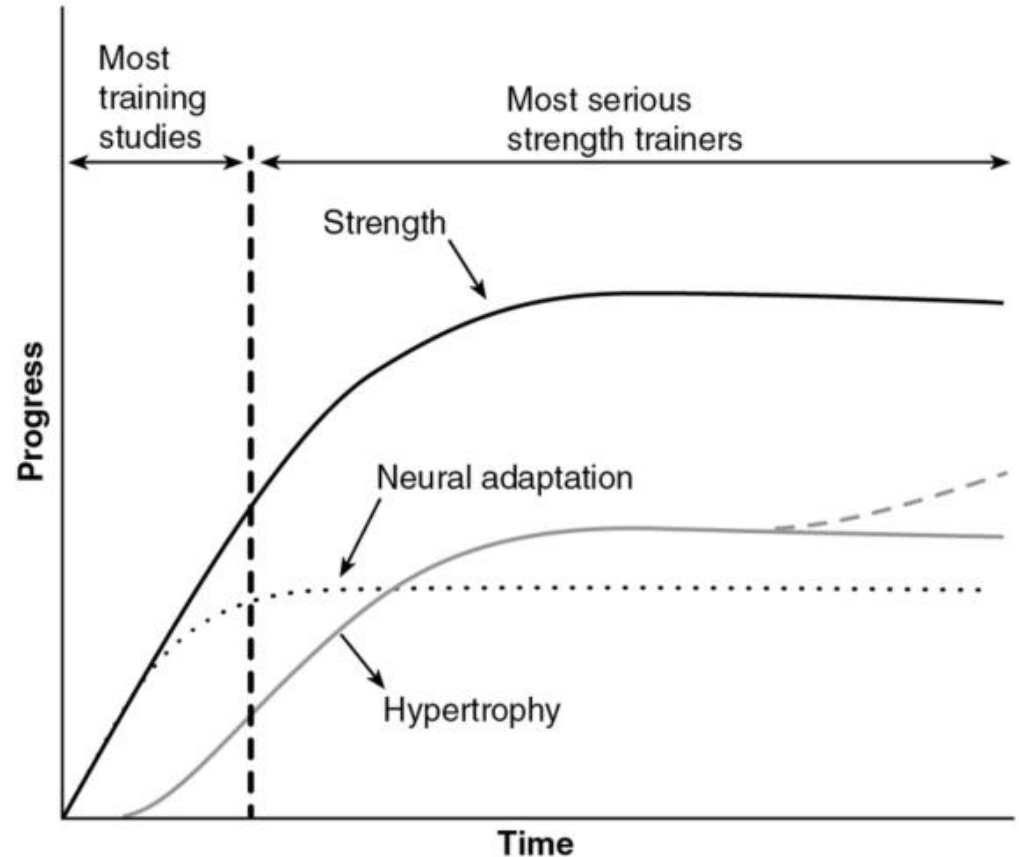
Kui lihase kontraktsioonist võtab osa suurem hulk **motoorseid üksusi**, suureneb lihase kontraktsiooni jõud

- **Intramuskulaarses** koordineerituses toimunud adaptatsioon on üle kantav ühelt harjutuselt teisele, kui tehnika (motoorne muster) on tuttav
- Maksimaalse jõu makrotsükli eesmärk on parendada **motoorse üksuse kaasamist** suurte lihasgruppide poolt
- Võimsust arendava tsükli peamine mõju väljendub **signaalide saatmise sageduse** paranemises
- Eelmainitud omavad olulisemat rolli kui sünkroniseeritus lihasjõu genereerimises

- **Intermuskulaarne** koordinatsioon on närvisüsteemi võime koordineerida kineetilise ahela üksusi efektiivsemalt
- Vilumuse välja kujunemisel kaasatakse sama raskuse puhul **järjest vähem** motoorseid üksusi
- Väga harjutuspõhine, ei ole eriti üle kantav teistele harjutustele (sh spordiala spetsiifiliselt)

- **Esialgne kohanemine** toimub umbes 6 nädalaga (oluline roll algajate treenimises)
- Neuraalse adaptatsiooni täielikku potentsiaali või absoluutset stabiilsust tagada ei ole võimalik ehk oluline on **jätkuv süsteemi efektiivsuse tõstmine** läbi treeningute

Treeningute maht

Maht

- Mõju nii hüpertroofiale kui jõule ammu postuleeritud
- Jõu juurdekasvu/hüpertroofia maksimeerimiseks oluline tõsta treeningmahtu piisavale tasemele
- Optimumid on sageli hüpoteetilised, sisetundest lähtuvad

Maht ja jõud

- 2017 a meta-analüüs **doseerimise-vastus tüüpi korrelatsiooni otsimine**
  - Primaarne: treeningmahu ja jõu kasvu vahel
  - Potentsiaalne erinevus üht või mitut liigest kaasava liigutuse vahel
    - Alla viie seeria harjutuse kohta nädalas
    - Üle viie seeria harjutuse kohta nädalas

Maht ja jõud

- Mõju suuruse klassifikatsiooni järgi erinevus „väike“ või „triviaalne“
- Tulemused sellele vaatamata selgelt eristatavad, sportlikult olulised
- Suurema mahu mõju ~20-25% suurem ehk 20-25% *kiirem jõu suurenemine*
- Treenitava vanuse mõju doos-vastus suhtele

Maht ja hüpertroofia

- Suurem treeningu **kogumaht** on vajalik **anabolismi maksimeerimiseks**
seeriad x kordused x kilogrammid
- **Suurem seeriade arv** seostatud kõrgenenud lihasvalkude sünteesiga, lisaks satelliitrakkude arvu kasv, parem rakusisene signaaliedastus. Valgusünteesi positiivne mõju võib kesta tunde kauem.
- Treenitud sportlaste puhul väga tõenäoline nn U-kujuline kõver, kus liialt suur ja väike maht on ebasoodsad (*ülekoormus* ja *ebapiisav stiimul*)

Maht ja hüpertroofia

- **Hüpertroofia** ja **seeriade arvu** vaheline paralleelne kasv kestab umbes 6 seeriani (ehk 4 – 6 seeriat on parem kui 2 – 3)
- Kogenud treenijatega uuringuid on oluliselt väiksemas mahus, kuid postuleeritud on, et *toimiv* või *vajalik* seeriade arv on üle 10
- Üksikuuring: Alates ~20 seeriat / lihasgrupi kohta / nädalas näitas kogemustega tõstjatel rasvavaba massi kasvutempo raugemist (progresseeruv treeningplaan)

- Seeriaste peale 40 – 70 kordust võiks olla algaja *teaduslikuks* lähtepunktiks
- Kogenud treenija puhul on see tõenäoliselt *ligi kaks korda enam*, ehk umbes 80 – 140 kordust / lihasgrupi kohta / trennis

Sagedus

Sagedus jõu kasvatamiseks

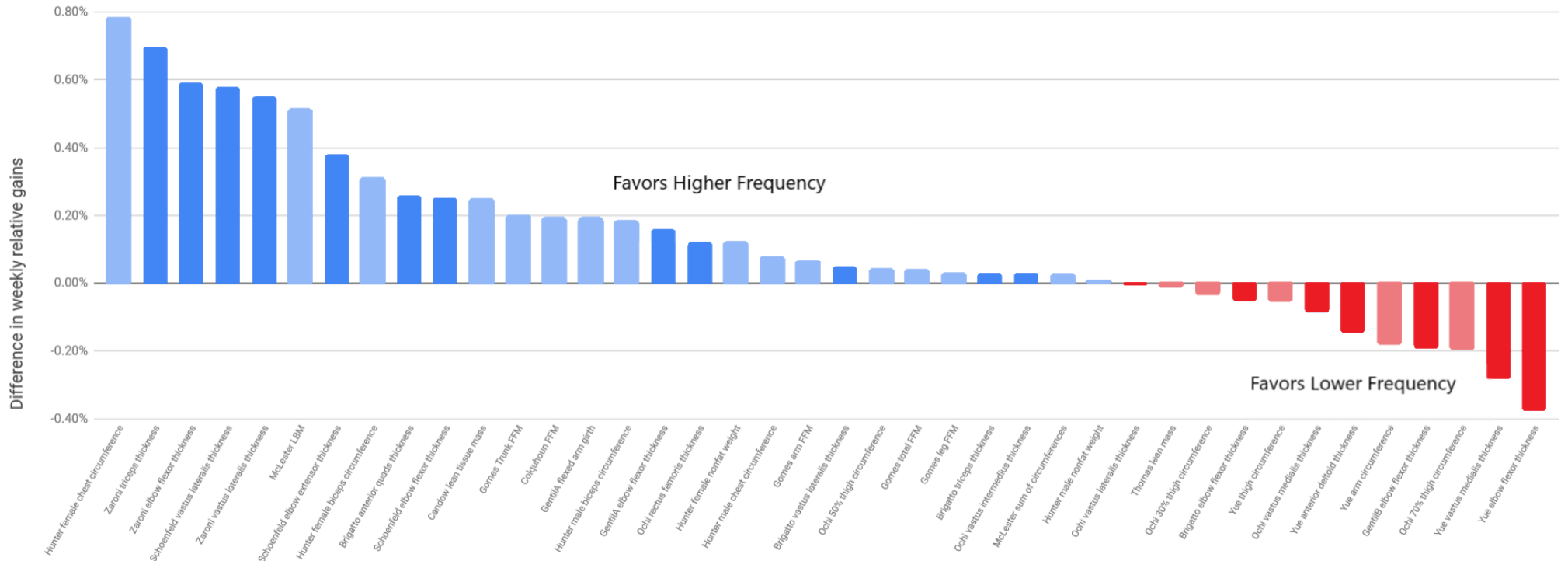
- Mitmed uuringud leidsid, et sagedasem treening põhjustas olulisi jõu muutusi
- Peamised faktorid, mis seletavad **suurema treeningsageduse jõudu** arendavaid kasutegureid
  - Kõrgem keskmine korduse kiirus
  - Sagedasem mootorsete mustrite harjutamine

Sagedus lihase kasvatamiseks

Jõutreeningu sageduse mõju **lihahüpertroofia** erinevatele parameetritele

- Lihaskasvu maksimeerimiseks tuleks suuremaid lihasgruppe treenida **kaks korda nädalas** (eelis ühe korra ees)
- Kolm korda nädalas treenimise kasutegur võrreldes kahe treeninguga veel ebaselge (tõenäoliselt ei oma eelist kahe treeningu ees)
- Meta-analüüsis võrreldi treeninguid 1x, 2x ja 3x nädalas lihasgrupile
- Kogumaht oli võrdsustatud

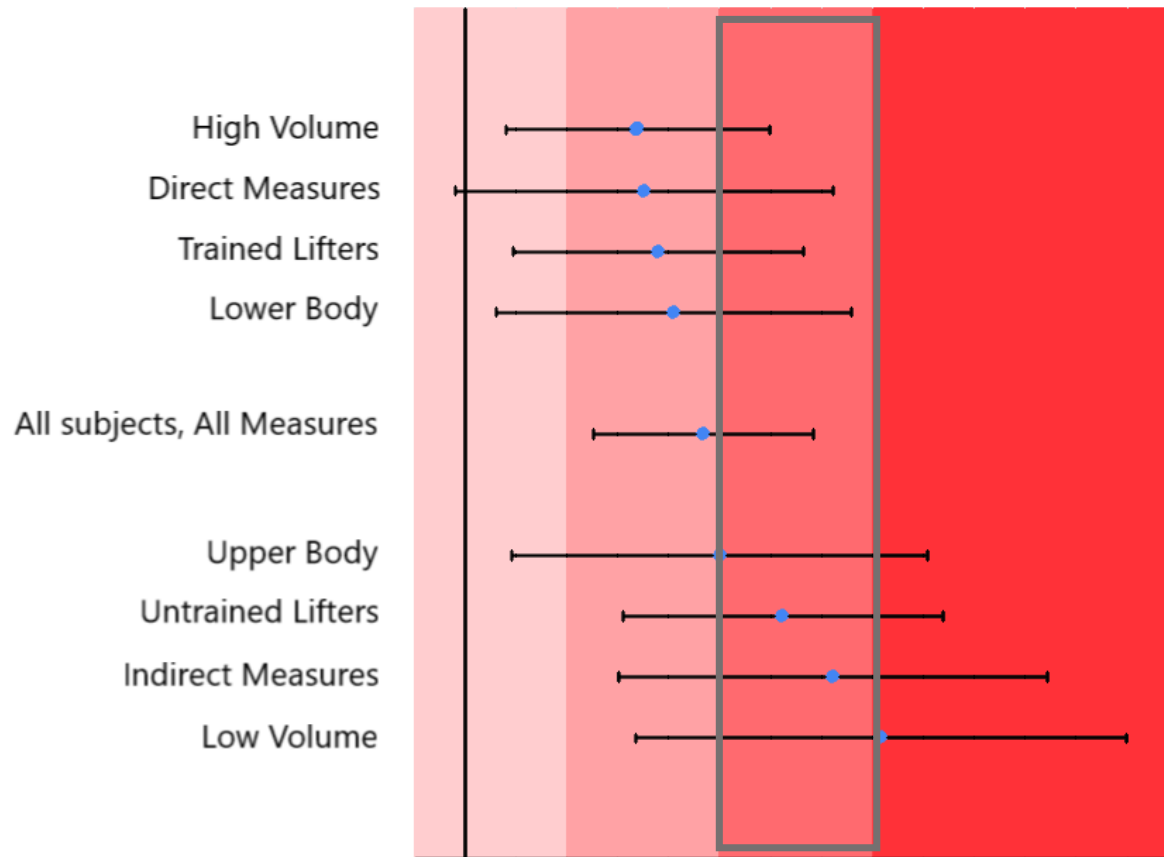
Weekly Differences in Hypertrophy (All Comparisons, All Studies)

Sagedus lihase kasvatamiseks

13 uuringu keskmine

- Madalama sagedusega grupp kasvas 0.42% nädalas
- Kõrgema sagedusega grupp kasvas 0.58% nädalas
- Vahe 0.16% ehk kõrgema sagedusega grupp kasvas 38% *kiiremini*

- Lihase paksust/ristiläbilõiget mõõtes kasvas kõrgema sagedusega grupp 17% *kiiremini*

- Suurema mahu korral kasutegur madalam kui väiksema mahu korral

- Triviaalne

- Väike

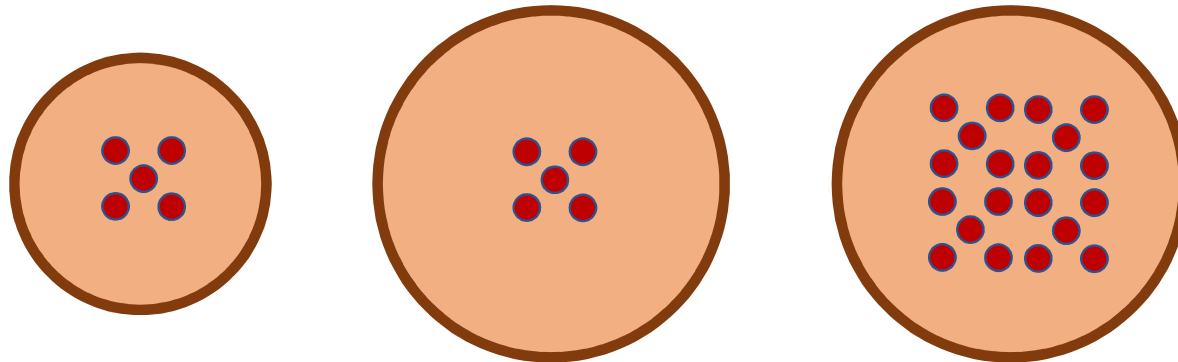
- Keskmine

- Suur

Sagedus ja selle toimetemehhanismid

Stimuleerib (*sagedamini*) lihasvalgu sünteesi

- Kulturismi võtmes huvipakkumaks just müofibrillaarne hüpertroofia
- Seos konkreetse treeningu mahu ja lihasvalgu sünteesi vahel
  - Seni raske määratleda, kas efektiivsem on 4x nädalas 5 seeriat või 2x nädalas 10 seeriat

Sagedus ja selle toimemehhanismid

- Oma roll ka soojenduseks tehtavatel seeriatel
  - Aasta läbi treenides *mingisugune* teoreetiline mõju
(Võrdsustatud mahuga uuringutes üldiselt jäetakse soojenduse aspekt kõrvale)

Sagedus ja selle toimemehhanismid

Panus ehk seeria põhine pingutus

- Ühte harjutust suur arv tehes või suure seeriatega treennis ilmneb sageli teatud *enda tagasi hoidmine* ehk jõuvarude reserveerimine või viimaste seeriatega *varastamine*
  - Sagedasema trenni grupis ilmnes 35% madalam raskuste valik ning 16% treeningmahu kasv
  - Tajutud pingutuse määr (rate of perceived exertion, Borg'i skaala) madalamal võrreldes madalama sageduse treeninggrupiga

Sagedus ja DOMS'ga treening

DOMS – Delayed Onset Muscle Soreness

- Tüüpiline taastumine 2-4 päeva jooksul
  - Sõltub treeningstaatusesest, mahust, ekstreemilisest stressist jm
- Mitmeid päevi järjest treenimine vs 48h pausi vahel
  - Uuringud: Järjest treenimisel ei leitud ühtegi negatiivset mõju
  - Uuritavad olid treenimata / madala staažiga
  - Sagedasem treenimine -> madalam maht lihasgrupi kohta -> *tehtavam* trenn

Sagedus ja vigastuste oht

Mitu korda nädalas sama lihasgruppi koormates vigastuste oht suurem?

- Jõutõstjate näitel positiivseid kui ka negatiivseid leide
- Üldiselt teke **väsimuse foonil**, sõltub tehnikast, tähelepanu või motoorse kontrolli hajudes
  - Maksimaalne pingutus iga seeriaga vs varuga seeriad, tehnikas järeleandmiste mitte tegemine

Sagedus ja soovitus

- Sagedus ja selle sobivus on siiski individuaalne
- Madalama sagedusega programm ei ole halb, platoon korral mõistlik kaaluda sageduse tõstmist

- Esialgu võib jagada hetke treeningplaani mahu teiste päevade peale laiali, seejärel hakata tõstma mahtu
- Harjutuste valik võiks olla mõtestatud – valikus *koormavamad* harjutused ja *vähem koormavad*
- *Nõrgemate* kohtade järgi aitamiseks või madalama mahuga lihasgruppide treenimiseks

Intensiivsus

Intensiivsus

- Jõu arendamiseks on Ida-Euroopa treeningu metoodikud ning treenerid kasutanud **intensiivsuse tsoone tuletatuna 1KM** (ehk ühe korduse maksimum, *1RM*)
- Kasutati peamiselt tsoone 2 ja 1, sh on enamused klassikalisest kirjandusest soovitanud maksimaalse jõu arendamiseks kasutada raskusi 85% ja enam 1KM
- Fookus on liikunud tsoon 3'le ehk 80-85% 1KM

- Valdav osa adaptatsioonidest, mis on vajalikud maksimaalse jõu arenguks, leiavad aset madalamatel koormustel kui 90% 1KM
- Kõige raskemas tsoonis ehk 90% ja enam 1KM on oluliseks faktoriks ka aeg ehk korduse (seeria) kiirus omab rolli

Table 2.2 Neural Adaptations According to Strength Training Zones

Adaptations	INTENSITY ZONES (% OF 1RM)					
	6	5	4	3	2	1
	40-60	60-70	70-80	80-85	85-90	90-100
Intramuscular coordination:						
• Synchronization	****	****	****	****	****	****
• Recruitment	**	***	****	****	****	****
• Rate coding	****	***	***	***	****	****
Intermuscular coordination	****	****	***	***	**	*
Disinhibition of inhibitory mechanisms	*	***	***	***	****	****
Specific hypertrophy	**	****	****	***	**	**

Adaptation stimulus: **** = very high; *** = high; ** = medium; * = low

All loads are supposed to be moved with the most explosive (and technically correct) concentric action that the load allows.

Intensiivsus: maksimumjõu arendamine

- 80 - 85%
  - Piiratud ajaga ettevalmistusperiood või peamiselt üheks hooajaks ette valmistamine
  - Levinum meeskonnaspordis
- 70 – 80%
  - Küllaldlase ettevalmistusperioodi puhul
  - Progressioon suunatud mitme aastase arengu poole
  - Individuaalaladel levinum

Korduste arv ja hüpertroofia

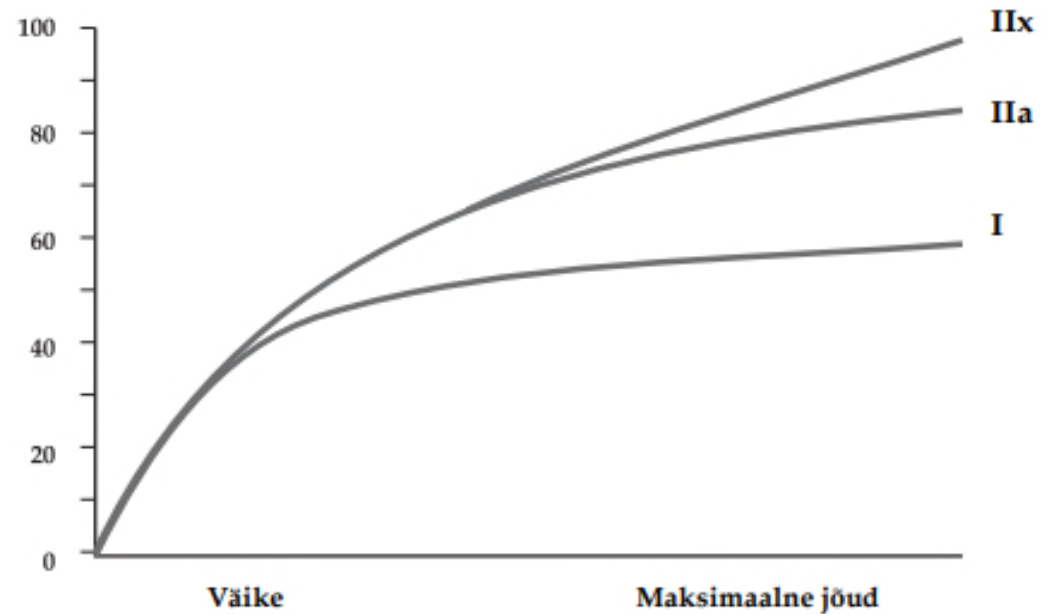
Ehk REP RANGE

Korduste arv ehk raskus

- Laialdaselt peetud üheks *olulisimaks* hüpertroofiat mõjutavaks faktoriks
- Üldlevinud jutud *hüpertroofia* vahemikust
- Üldistavalt jagatud kolme tsooni, nt:
  - Raske 1 – 5 kordust
  - Keskmine 6 – 12 kordust
  - Kerge 15+ kordust

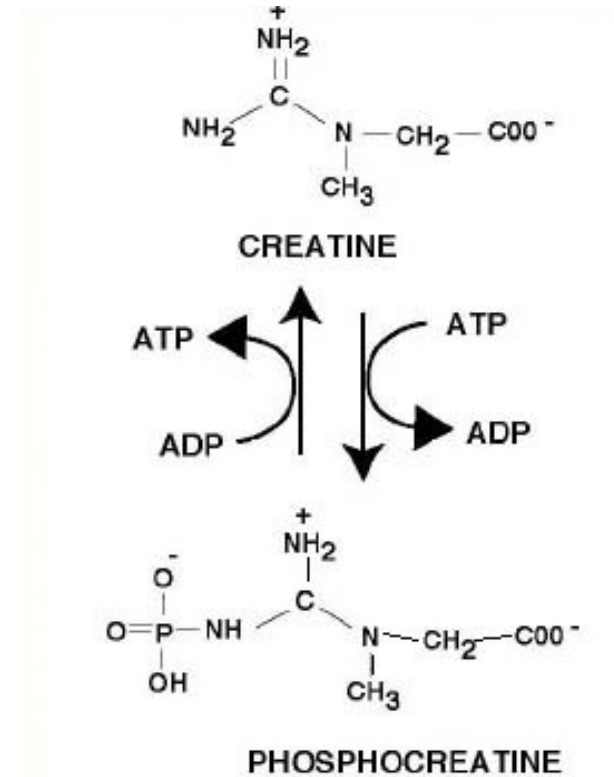
Suur korduste arv

- Korduste arvu tõttu seeria ajaliselt pikk, nt 45 sekundit
- Ajaliselt pika seeria peamiseks energiasüsteemiks on kiire glükolüüs
- **Metaboolne stress** on kõrge (metaboliidid, atsidoos), kaasneb ka *ump*-effekt
- Ei kaasa kõrgema lävendiga motoorseid ühikuid

Väike korduste arv

- Maksimaalne **mehaaniline koormus**
- Energiasüsteemiks ATP-fosfokreatiin, vähesel määral glükolüüs
  - Metaboolne stress väike ehk metaboliitide kuhjumine võrdlemisi madal
- Täielik mootorsete ühikute töösse kaasamine umbes 80%-st tahtlikust isomeetrisest kontraktsioonist

Keskmine korduste arv

- Eesmärgiks kombineerida mõlema äärmuse **paremaid omadusi**
- Mehaaniline pinge
  - Raskused, mis rekruteeriks antud lihases võimalikult suure hulga lihaskiude
  - Ila kiudude kaasamine umbes 30% 1KM alates
- Metaboolne stress
  - Seeria kestvus on piisavalt pikk, et katta kuluvat energiat glükolüüsiga ja põhjustada suuremapoolset metaboolset stressi

- Uuring: „Võrdsustatud mahu juures 3 kordust vs 10 kordust“
  - Hüpertroofia tulemused samaväärsed

3 kordust:

- Ajakulu pikem (seeriate vahelised pausid pikad, 3 minutit)
- Oht vigastusteks, ülekoormuseks

10 kordust:

- Potentsiaalselt oleks saanud veel lisaks midagi treenida

„80% 1 korduse maksimumist“

% arvutamine on umbkaudne ja sõltuv mitmetest muutujatest

- Uuring:
  - 15 kordust jala pressil
  - 10 kordust rinnalt surumisel, ploki ülalt tõmmetel, sääрте sirutusel
  - 7 – 8 kordust käte kõverdumisel kangiga
  - 6 kordust reite painutamisel

Suutlikkuse ni minek ja lihasvalkude süntees

- Suurte ja keskmiste raskustega treenimisel sarnane (74% ja 54% 1KM)
- Väiksemate raskustega treenimisel seerias suutlikkuse ni minemine omab *positiivset mõju* (raskused alla 60% 1KM)
- 30% vs 90% 1KM puhul esimesel võimsam efekt kui minna suutlikkuse ni
- Suutlikkuse ni minemine *kipub kasutegurit võimendamata*, olenemata kasutatud raskustest, kuid näib olulisem pikkade seeriatega puhul (60% 1KM ja vähem)

Suutlikkuse ni minek ja kõrvalnähud

- Pikema treeningtsükli jooksul pidevalt suutlikkuse ni treenimine võib hormonaalselt omada ületreeningule sarnaseid ilminguid
  - Puhkeoleku IGF-1 kontsentratsiooni langus
  - Puhkeoleku testosterooni langus
- Vältimiseks mõistlik teha osa seeriaid suutlikkuse ni või kasutamist periodiseerida

Potensiaali maksimeerimine

Väikeste raskustega treening kombineerituna suurte raskustega treeninguga ehk *lai korduste vahemik*

- Metaboolne stress
- Lokaalne lihasvastupidavuse tõus
- Tüüp I lihaskiudude hüpertroofia
- Mehhaaniline surve
- Jõu kasv ehk parem neuroloogiline adaptatsioon
- Tüüp II kiudude hüpertroofia

Võimaldab sooritada mõne *lisa* korduse

Võimaldab kasutada *suuremaid* raskusi

Potensiaali maksimeerimine

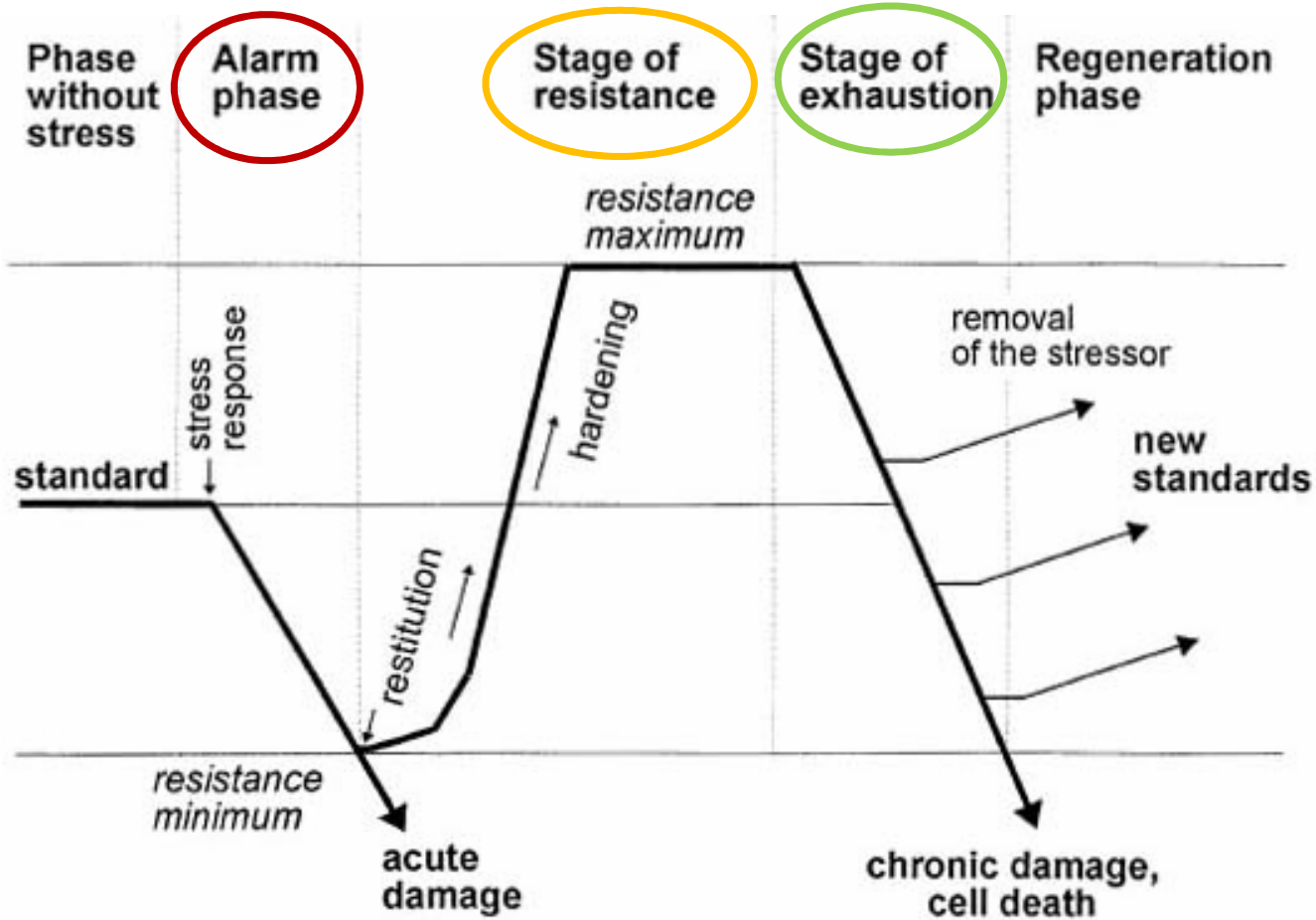
- Optimaalset puhkepausi pikkust, mis lähtub hüpertroofiast, ei näi eksisteerivat
  - 3 minutit või enam on pigem jõu arendamisega seotud
  - 2 minutit (SLS 120) on pigem tugeva seeria lähtepunkt, kuid *võib anda parema tulemuse* kui lühemad pausid (säilib võime suuremate kilodega sama mahuga treenida)
  - 60 – 90 sekundit või lühemad pausid rõhuvad pigem vastupidavusele, metaboolsele stressile
- Korduse enda kestvus on pigem oluliste erinevusteta
  - 0,5 – 6 sekundit
  - Üle 10 sekundi kestvad kordused ei ole enam optimaalsed

Periodiseerimine

- Periodiseerimine on **kontseptsioon** mitte konkreetne süsteem treenimiseks
- Plaani struktureerimiseks on piiramatu arv võimalusi

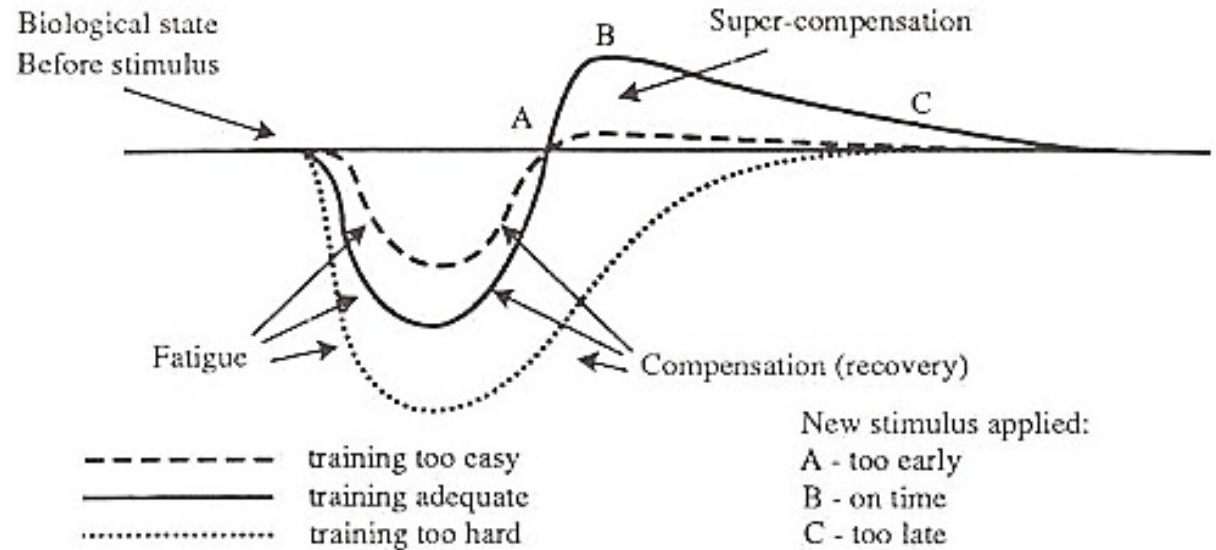
Periodiseerimine

- Alguse saanud 1950datel, Matveyev'i meetod sportlaste olümpiaks ette valmistamisel
- Baseerub adapteerumisel
  - Postuleerib kehas toimuva 3-astmelise muutuse stressile:
    - Alarmeerumine – vastus raskele füüsilisele koormusele, valgusünteesi tõus, anaboolsete protsesside elavdumine
    - Vastupanu
    - Kurnamine

- Ideaaltingimustel koormus paras, et kutsuda esile **superkompensatsioon**
- Täpselt balanseeritud koormuse puhul **platoo**
- Korduv liialt suur stress ei põhjusta enam sobivat adapteerumist ja viib **ületreeninguni**

Mudelid

- Peamisi mudeleid on 3
  - Traditsiooniline **lineaarne** periodiseerimine
  - **Mittelineaarne** periodiseerimine
  - **Vastupidine** periodiseerimine
- Sobilikke lähenemisi hüpertroofia maksimeerimiseks on mitmeid, kuna muutujate arv on lõputu

Traditsiooniline lineaarne periodiseerimine

50' ja 60'tel aastatel Matveyev'i poolt välja töötatud lähenemine

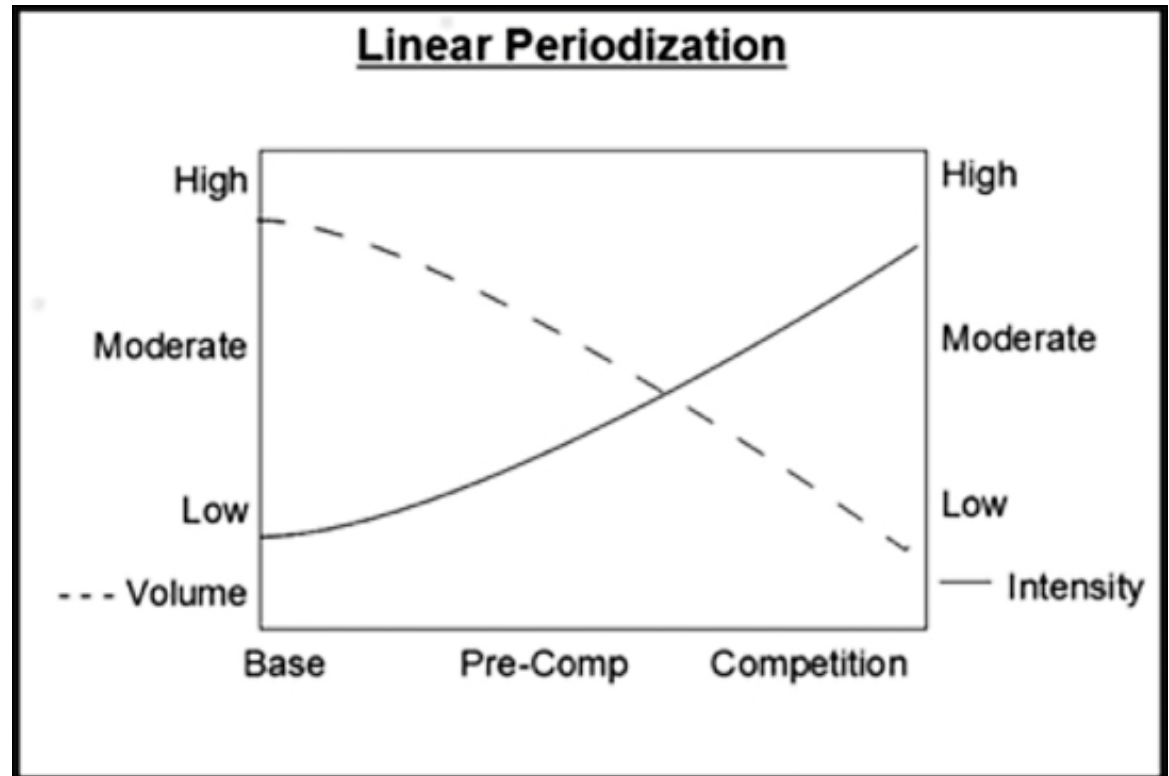
- Koosneb **kolmest** peamisest faasist:
  - Makrotsükkel - Terve treeningperiood, mitmest kuust kuni mitme aastani (nt olümpiamängude ettevalmistus, iga-aastane MM jm)
  - Mesotsükkel - Jaotab makrotsükli vähemalt kaheks, kestvusega mõnest nädalast kuni kuudeni
  - Mikrotsükkel - Jaotab mesotsükli mitmenädalasteks perioodideks, kus tuuakse sisse juba päeva-trennipõhiseid variatsioone

Klassikaline lineaarne mudel

- Mesotsükliid **progresseeruvad** madala intensiivsusega/kõrge mahuga perioodidest kõrge intensiivsusega/madala mahuga perioodideni
- Kolme mesotsükliga plaan:
  - 60 – 75% (10 – 20 kordust, *hüpertroofia ja lihasvastupidavus*)
  - 80 – 90% (4 – 8 kordust, *jõud*)
  - > 95% > (2 – 5 kordust, *jõud ja võimsus*)
- Iga tsükliga vähendatakse treeningmahtu, et kohaneda suurenenud neuromuskulaarse süsteemi stressiga
- Lõppeesmärgiks (tulemuseks) treeninguga saavutatud jõu ülekanne võistlusolukorda

Klassikaline lineaarne mudel

- Maksimaalse jõu ajastamisest lähtuv mudel
- Kulturismist lähtuvad prioriteedid ?

Klassikalline lineaarne mudel

Number of Weeks	Volume	Intensity (Approximate Percentage of 1-Repetition Maximum (1RM))
Weeks 1-4	4 sets x 12-15 repetitions	67 - 65% of 1RM
Weeks 5-8	4 sets x 10-12 repetitions	75 - 67% of 1RM
Weeks 9-12	4 sets x 8 -10 repetitions	80 - 75% of 1RM
Weeks 13 - 16	4 sets x 6-8 repetitions	85 - 80% of 1RM
Weeks 17 - 20	4 sets x 4-6 repetitions	90 - 95% of 1RM

Klassikaline lineaarne mudel

- Uuringud:

- Periodiseeritud programm suurendas rasvavaba massi enam kui mitte-periodiseeritud programm (mõõtetud vee-meetodil)
- Muutusi ei leitud või muutus statistiliselt mitte-oluline (nahavoldi ehk kaliipermeetod, küsitava täpsusega)

- Otseheid järeldusi ei saa teha
- Küllaldlane materjal toetab jõu juurdekasvu periodiseeritud programmiga -> mehhaaniline pinge olulisi lihasvalgu juurdekasvu mõjutajaid -> ainuüksi efektiivsem jõudu arendav programm kutsub *teoreetiliselt* esile tugevama hüpertroofilise vastuse

Mittelineaarne ehk lainetav mudel

- Peamiseks eesmärgiks traditsiooniline mudeli valukohtade vältimine:
  - Pikem aeg taastumiseks
  - Ületreeningu vältimine (pika perioodi vältel suur koormus)
  - Mahu säilumine (vs selle progressiivne vähenemine)
- Iseloomulikuks mahu ja intensiivsuse vaheldamine

Mittelineaarne ehk lainetav mudel

- Charles Poliquin
  - Vahelduvad faasid – *accumulation* ja *intensification*
  - Nt kahe nädalased vahelduvad tsüklid

Table 2: Alternating accumulation and intensification phases for strength development

Weeks	1-2	3-4	5-6	7-8	8-10	11-12
Reps	10-12	4-6	8-10	3-5	5-7	2-3
Sets	3	5	4	5	4	6
Intensity	70-75%	82-88%	75-78%	85-90%	80-85%	90-95%
Volume (total reps)	30-36	20-30	32-40	15-25	20-28	12-18

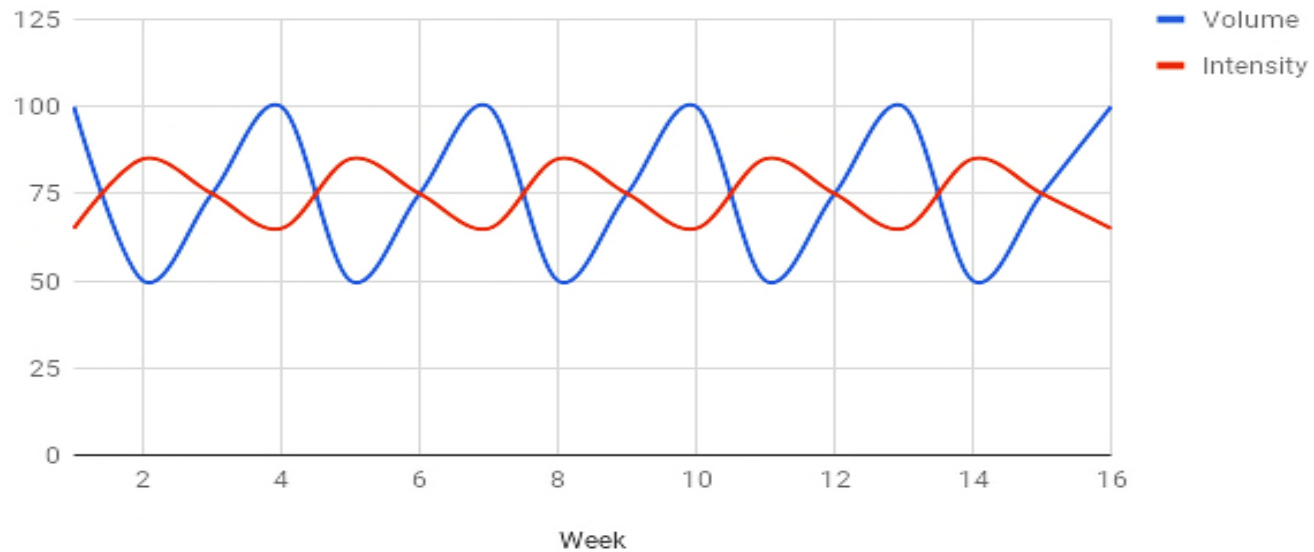
- DUP – Daily undulating periodization (päeva kaupa *lainetav* periodiseerimine)
  - Populaarne modifikatsioon
  - Raske, keskmise ja kerge raskusega treennide vaheldumine, nädala lõikes

Training Session	Day 1	Day 2	Day 3
Monday (Session A) Chest, Shoulders, and Triceps	3 Sets @ 8-10RM	3 Sets @ 8-10RM	3 Sets @ 8-10RM
Tuesday (Session B) Legs, Back, and Biceps	3 Sets @ 6-8RM	3 Sets @ 6-8RM	3 Sets @ 6-8RM
Thursday (Session A) Chest, Shoulders, and Triceps	3 Sets @ 4-6RM	3 Sets @ 4-6RM	3 Sets @ 4-6RM
Friday (Session B) Legs, Back, and Biceps	3 Sets @ 8-10RM	3 Sets @ 8-10RM	3 Sets @ 8-10RM

Daily Undulating Periodisation (DUP)		
Day	Volume	Intensity (Approximate Percentage of 1- Repetition Maximum (1RM))
Day 1 Week 1	4 sets x 10-12 repetitions	75 - 67% of 1RM
Day 2 Week 1	4 sets x 8 -10 repetitions	80 - 75% of 1RM
Day 3 Week 1	4 sets x 6-8 repetitions	85 - 80% of 1RM
Day 1 Week 2	4 sets x 8 -10 repetitions	80 - 75% of 1RM
Day 2 Week 2	4 sets x 6-8 repetitions	85 - 80% of 1RM
Day 3 Week 2	4 sets x 4-6 repetitions	90 - 95% of 1RM
Day 1 Week 3	4 sets x 6-8 repetitions	85 - 80% of 1RM
Day 2 Week 3	4 sets x 4-6 repetitions	90 - 85% of 1RM
Day 3 Week 3	4 sets x 2-4 repetitions	95 - 90% of 1RM
Day 1 Week 4 (De-load)	2 sets x 4-6 repetitions	67 - 65% of 1RM
Day 2 Week 4 (De-load)	2 sets x 4-6 repetitions	67 - 65% of 1RM
Day 3 Week 4 (De-load)	2 sets x 4-6 repetitions	67 - 65% of 1RM

- WUP - Weekly undulating periodization (nädala kaupa *lainetav* periodiseerimine)

Weekly Undulating Periodization Example

Lineaarne vs mittelineaarne periodiseerimine

- Hüpertroofiat silmas pidades:
  - Olulisi eeliseid teise ees ei ole
  - Mõlemad pädevad variandid lihaskasvu esile kutsumiseks

CONSTANT Group			
Exercise	Day 1	Day 2	Day 3
Whole Body Training: Flat Barbell Press, Barbell Military Press, Wide Grip Lat Pulldown, Seated Cable Row, Barbell Back Squat, Machine Leg Press, and Machine Knee Extension	3 Sets @ 8-12RM	3 Sets @ 8-12RM	3 Sets @ 8-12RM

VARIED Group			
Exercise	Day 1	Day 2	Day 3
Whole Body Training: Flat Barbell Press, Barbell Military Press, Wide Grip Lat Pulldown, Seated Cable Row, Barbell Back Squat, Machine Leg Press, and Machine Knee Extension	3 Sets @ 2-4RM	3 Sets @ 8-12RM	3 Sets @ 20-30RM

Tagurpidi periodiseerimine

- Eesmärgiks maksimaalne hüpertroofia

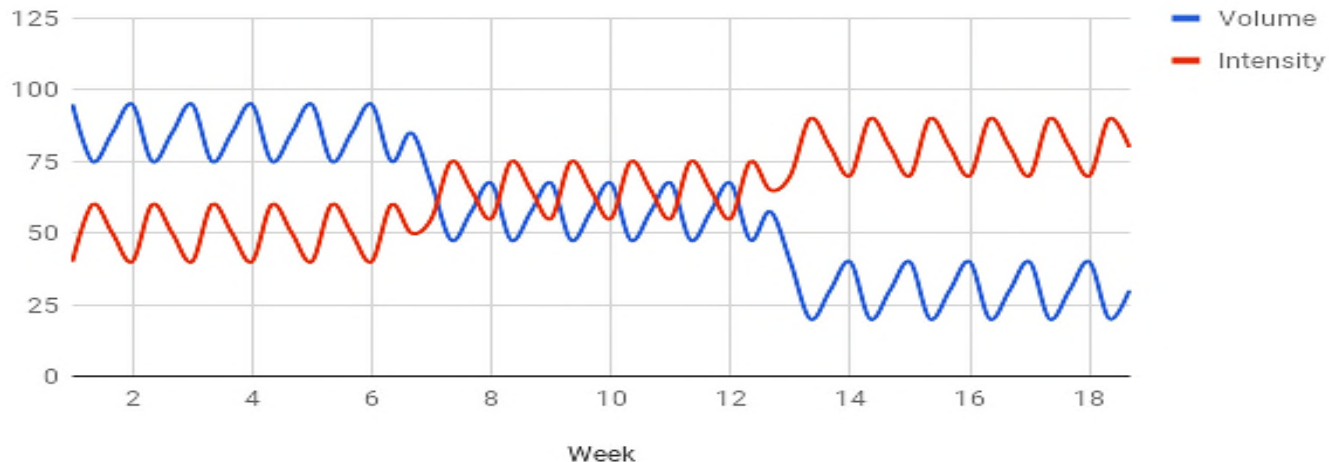
- Madalam maht / kõrge intensiivsus
- Kõrge maht / madal intensiivsus

- *Hüpertroofia* mesotsükkel paigutatud makrotsükli lõppu ehk ajastatakse suur maht tippsündmuseks
- Vastavasisulisi uuringuid on vähe
- Tagurpidine mudel võiks olla justkui efektiivsem, kuid ühes neist vähestest olulisi tulemusi ei saadud (kaliipermeetod, lineaarne osutus mõnevõrra paremaks)

Ploki kaupa periodiseerimine

- Esialgne mõte oli panna periodiseerimine toimima aladega, kus on mitu tippvõistlust aasta kohta
- Võib sisaldada mitmeid võistlusplokke, kus (piisavalt madal) maht ja intensiivsus toetavad vormi säilitamist

Integrated Model; DUP within weeks, organized into blocks, blocks progress linearly

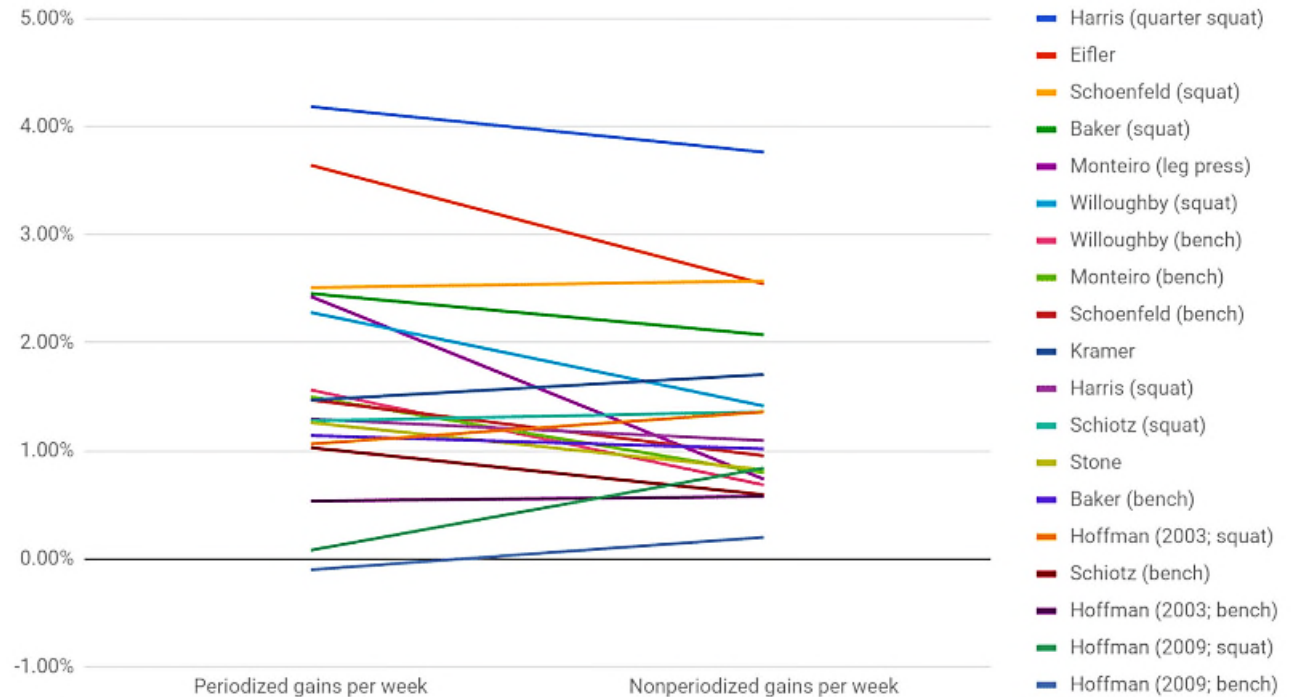
Periodiseerida või mitte

- Keskmise nädalane jõu juurdekasv treenitud sportlastel:

- Periodiseerimisel
1.64 – 1.70%
- Periodiseerimata
1.32 – 1.37%

Ehk periodiseerimisel jõud suurenes 23.5% kiiremini

Periodized vs. Nonperiodized: Trained Weekly Strength Gains

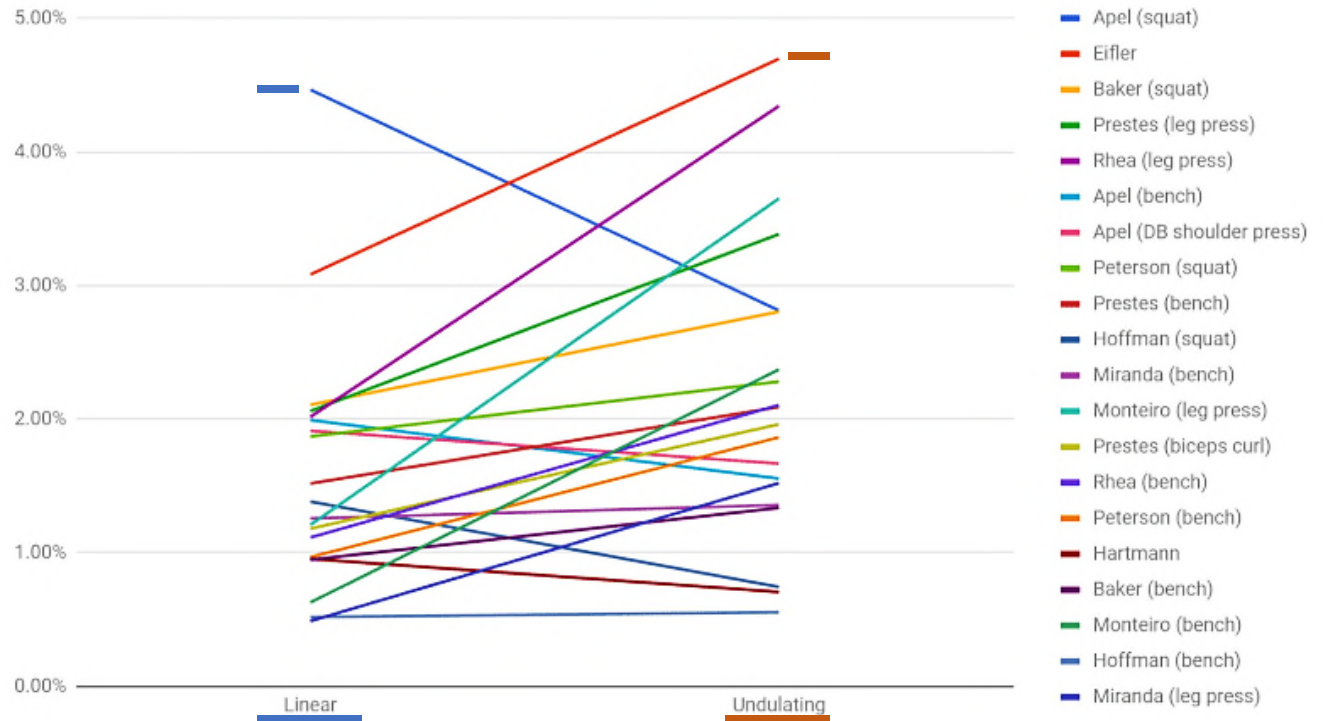

Periodiseerida lineaarselt või laineliselt

- Keskmise nädalane jõu juurdekasv treenitud sportlastel:
  - **Lainelise** periodiseerimisega 2.19 – 2.24%
  - **Lineaarse** periodiseerimisega 1.57 – 1.58%
- Ehk laineliselt periodiseerides jõud suurenes 28% kiiremini

Undulating vs. Linear: Trained Weekly Strength Gains

- Kükk

- Periodiseeritult jõu kasv 1.87%
- Ilma jõu kasv 1.83%

- Laineline – 2.35%
- Lineaarne – 2.36%

- Rinnalt surumine

- Periodiseeritult jõu kasv 1.35%
  - Ilma jõu kasv 0.87%
- (ehk keskmiselt 55 – 43% aeglasem progresseerumine)

- Laineline periodiseerimine - 1.63%
- Lineaarne periodiseerimine – 1.28%

Hüpertroofia ja periodiseerimine

- Periodiseeritud vs ilma
  - 2018 a meta-analüüs
  - Based on the results of our review, we conclude that **similar hypertrophic effects** may be achieved using either a PER or a NP approach. Importantly, the findings are specific to short-term training interventions, as the **average duration of programs across studies amounted to ~15 weeks**; and to **untrained individuals**, as only two studies involved resistance-trained participants.
- Sarnased efektid
- Lühike kestvus
- Treenitud ja/või tipptasemel sportlaste peal uuringuid vähem

Hüpertroofia ja periodiseerimine

- Lineaarne vs laineline
  - 2017 a meta-analüüs
  - The meta-analysis comparing LP and DUP indicated that the effects of the two periodization models on muscle hypertrophy are **likely to be similar**. However, more research is needed in this area, particularly among trained individuals and clinical populations.

Hüpertroofia ja periodiseerimine

- Programmid sageli lühikesed
- Uuritavad sageli treenimata või *algajad*
- Sageli uuringute fookus suunatud mujale (jõunäitajad)
- Mõõtmismeetodite valik ehk ülitundlikud vahendid lihasmassi muutuste tuvastamiseks (ultraheli, biopsiad jm)

Maha laadimine

- *Deload* ehk maha laadimise periood
  - Pideva suure koormuse foonil tekkida võiva ületreenituse seisundi maandamine
  - Kroonilise koormusega rakusisene signaalülekanne surutakse alla, kuid taastub koormuse vähenedes

- Ei pea tingimata olema treeningpaus, vaid intensiivsuse, mahu või mõlema vähendamine
  - 6 + 3 ehk 3 nädalat maha laadimist peale 6 nädalat tugevamat treeningut andis sarnaseid tulemusi pideva koormustega treenimisega (lihase ristiläbilõige, 6 kuuline periood)
- Eesmärgiks pidevat progressi fasiliteeriv taastumine
  - Täpseid soovitusi (uuringuid) ei eksisteeri – kvantitatiivseid soovitusi mahu/intensiivsuse/mõlema vähendamiseks
  - Üldjuhul levinud **3:1 meetod** (3nädalat treeninguid, 1 madalama koormusega) heaks lähtepunktiks
    - Võimalik ka nädalati astmeliselt kasvav mudel (näiteks 65-75-85-55% 1KM)

- Suurt treeningmahtu on sageli seostatud parema lihasvalkude sünteesiga
- Pidevalt suure mahuga treenides (üle)koormatakse süsteeme, mis viib ületreenituseni
- Eelkõige suurel mahul on soodumus viia ületreenituseni, enam kui pideval kõrge intensiivsusega treeningul
- Lahendusena treeningtsüklis mahu astmeline suurendamine

Harjutuste valik

Biomehaanika

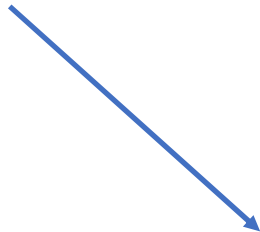
Distsipliin, mis uurib sisemiste ja väliste jõudude mõju. Peamiselt huvipakkuv eri jõudude mõju inimkehale – **liikumisaparaadi biomehaanika** ja **liigutustegevuse biomehaanika**

- Suur osa harjutuste tehnilise soorituse nõuannetest on seotud biomehaanikaga
  - Lihastöö jaoks *soodsa nurga loomine* ehk hüpertroofia ja jõud
  - Harjutuste *turvalisemaks muutmine* ehk treeningu jätkusuutlikkus

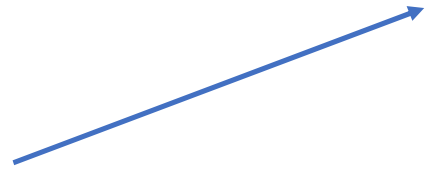
FÜÜSIKA

Mehaanika

Matemaatika

Antropomeetria

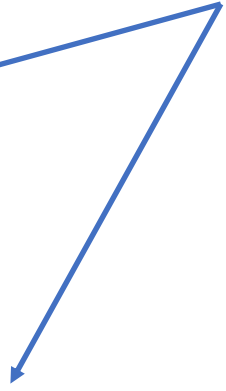
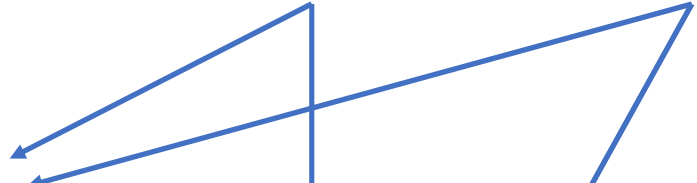
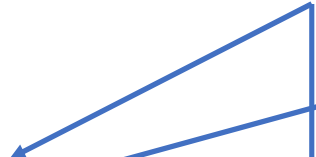
BIOMEHAANIKA

BIOLOOGIA

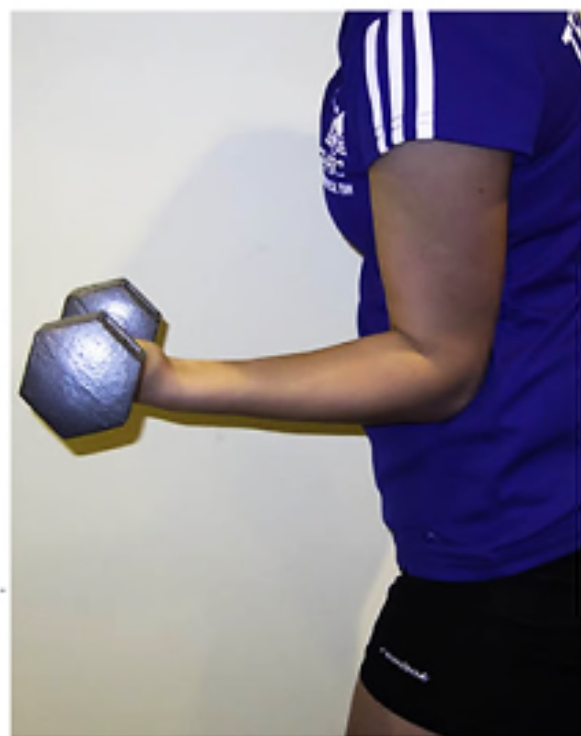
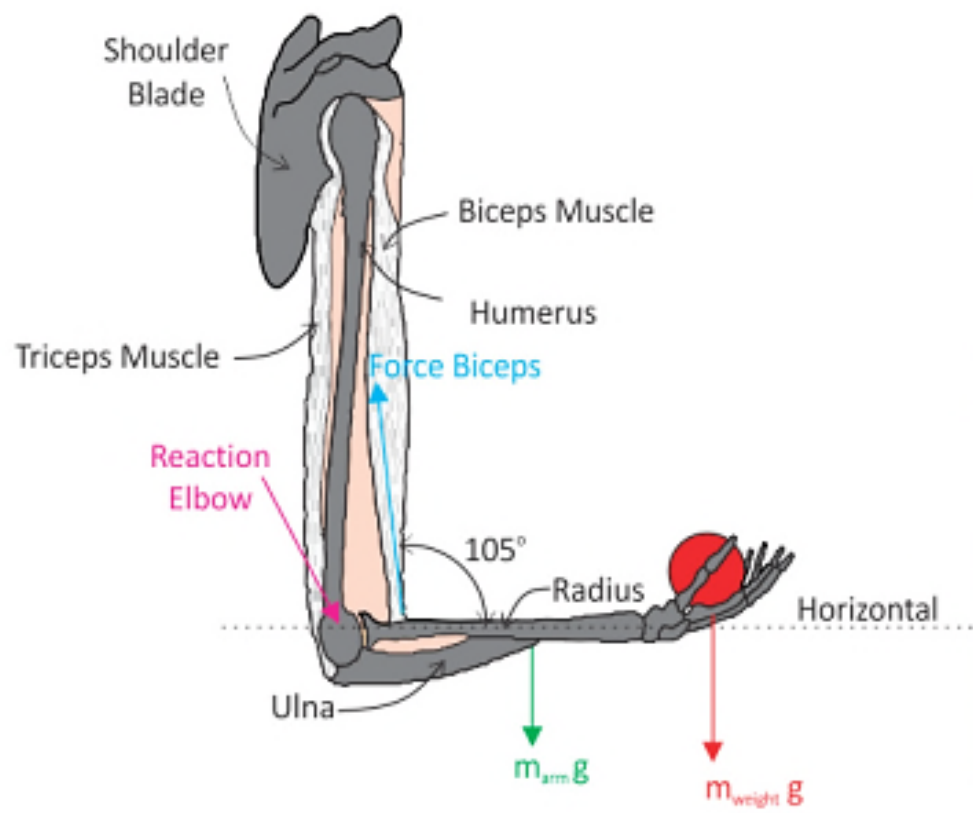

Anatoomia

Füsioologia

Kinesioloogia

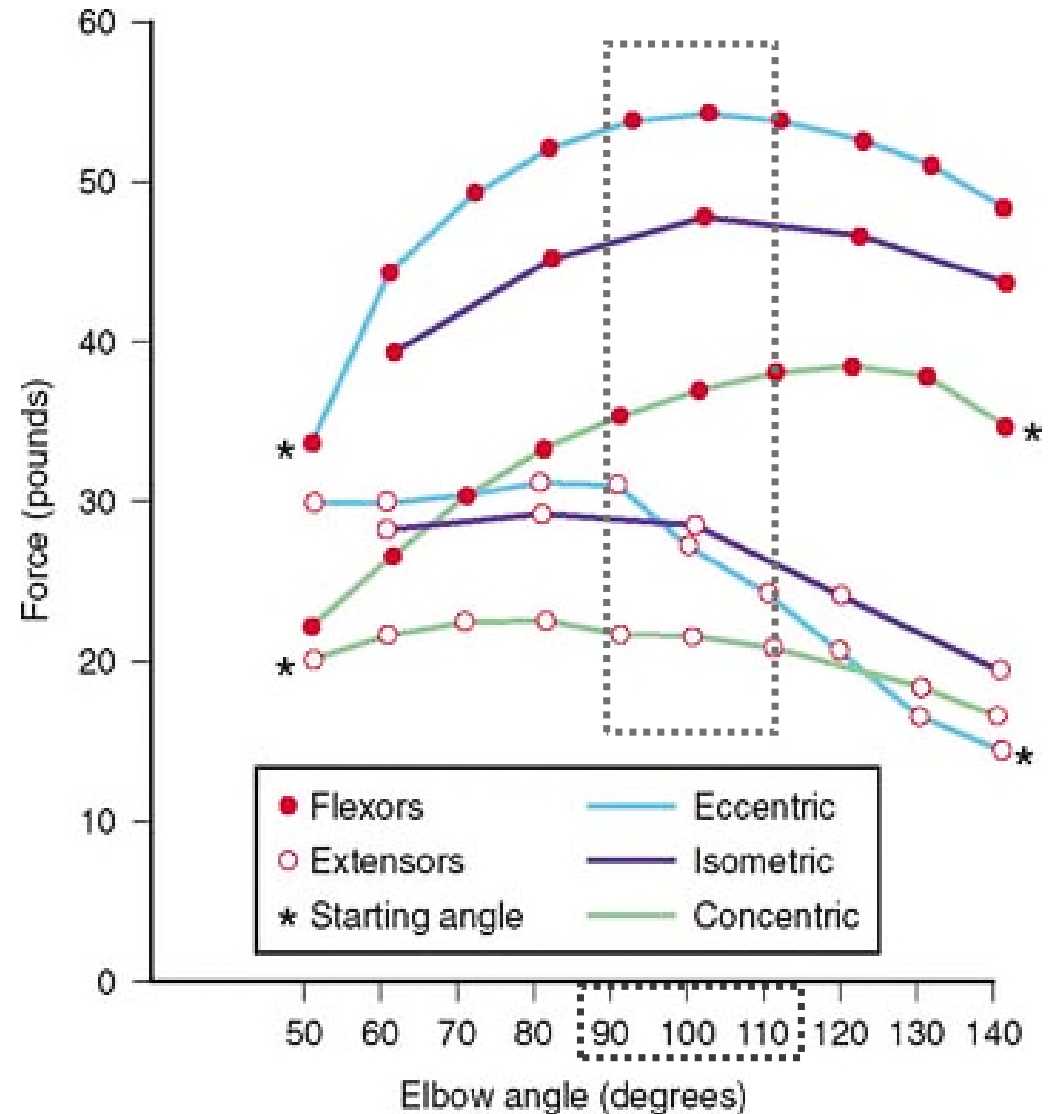

Hüpertroofiat soodustava treeningplaani koostamisel tuleb harjutuste valikul silmas pidada biomehaanilisi faktoreid, nagu näiteks:

- Lühenemise – pikenemise suhe
- Liigutuse tasapind
- Liigutuse tõmbenurk
- Toebaas ja haarde laius
- Harjutuse tüüp

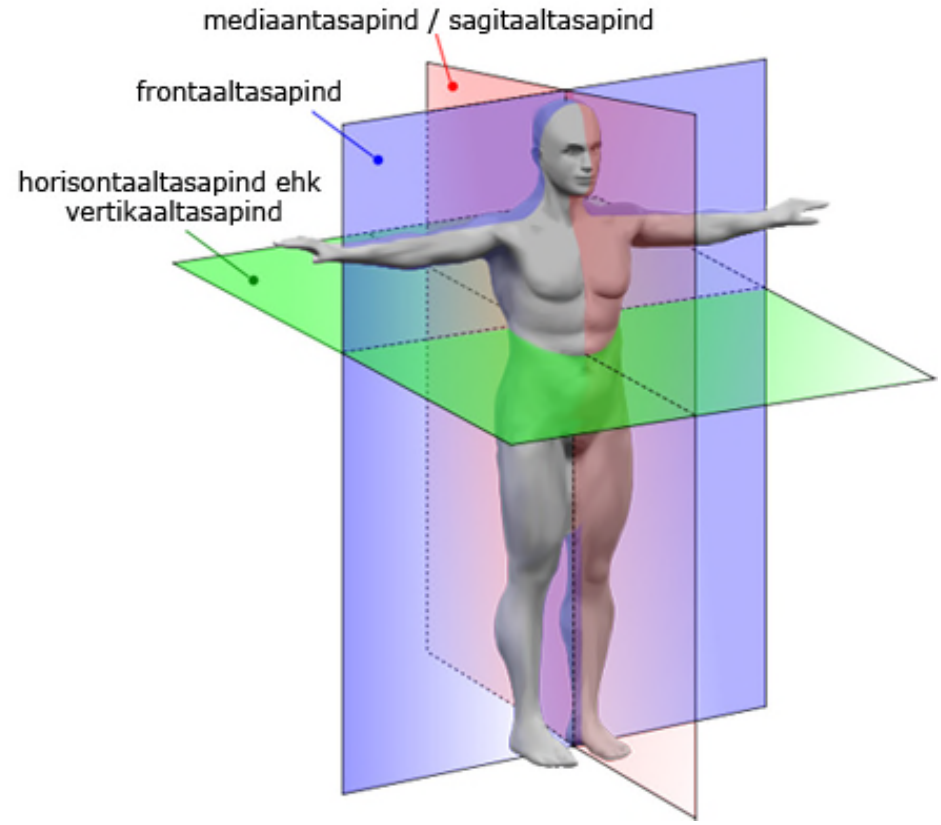
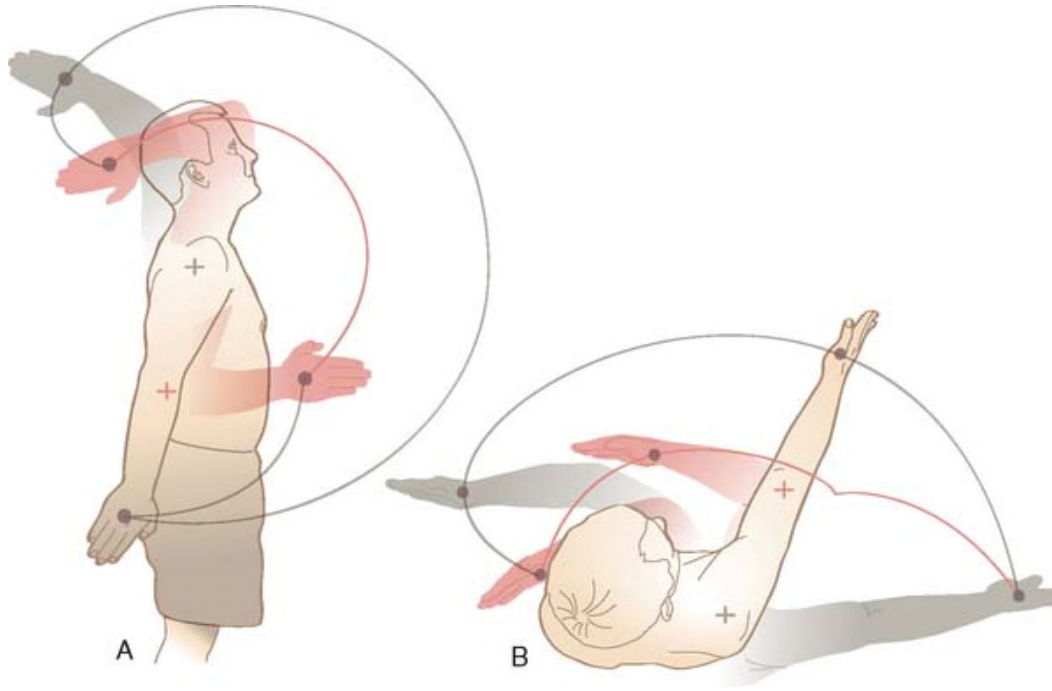
Liigutuse tõmbenurk

- Lihaskiudude *optimaalseks* kontraktsiooniks peab jõud rakenduma pikikiudu, gravitatsioonile vastupidises suunas

- Harjutuste valikul mõelda **lihase anatoomiale** ja selle kiulisele **ehitusele**
- Lihase paremaks sümmeetriliseks arendamiseks mõistlik varieerida nurkadega, milles harjutust sooritatakse
  - Kangi rinnalt surumine positiivse, horisontaalse ja negatiivse nurga alt

Liigutuse tasapind

- Lihaste aktivatsioon liigutuste tasapinnast sõltuv
- Lihaste arendamiseks tehtav treening ja tasapindade mõju sellele on liigese tüübist sõltuv - mitmetasapinnaline treening seda kasulikum, mida liikuvama liigesega on tegemist
  - Keraliiges (õla- ja puusaliiges)
  - Plokkliiges (küünar- ja põlveliiges)
  - Silinderliiges (kaelalülid)
- **Hulgiliigesharjutused** üldkoormavad ja võimaldavad suurt jõudu genereerida
- Läbi **ühe liigese** tehtavad harjutused isoleerivama toimega

Käte ja jalgade vahekaugus

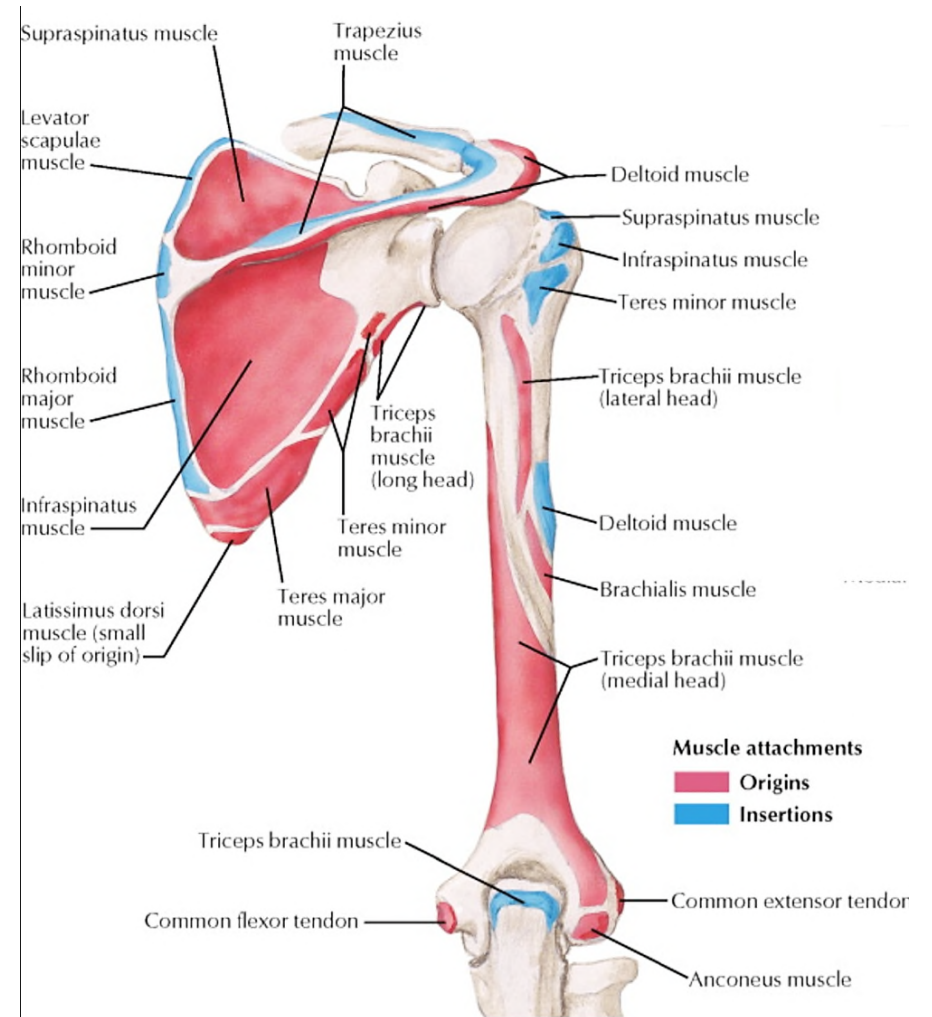
- Kitsas või lai toebaas ning käte vahekaugus võib mängida pikas perspektiivis rolli. Lihase töösse rakendamine erineva nurga alt mõjutab lihasaktivatsiooni.
  - Kangi rinnalt surumine kitsalt või laialt

Jõukõver

Harjutused, kus suurim jõud genereeritakse:

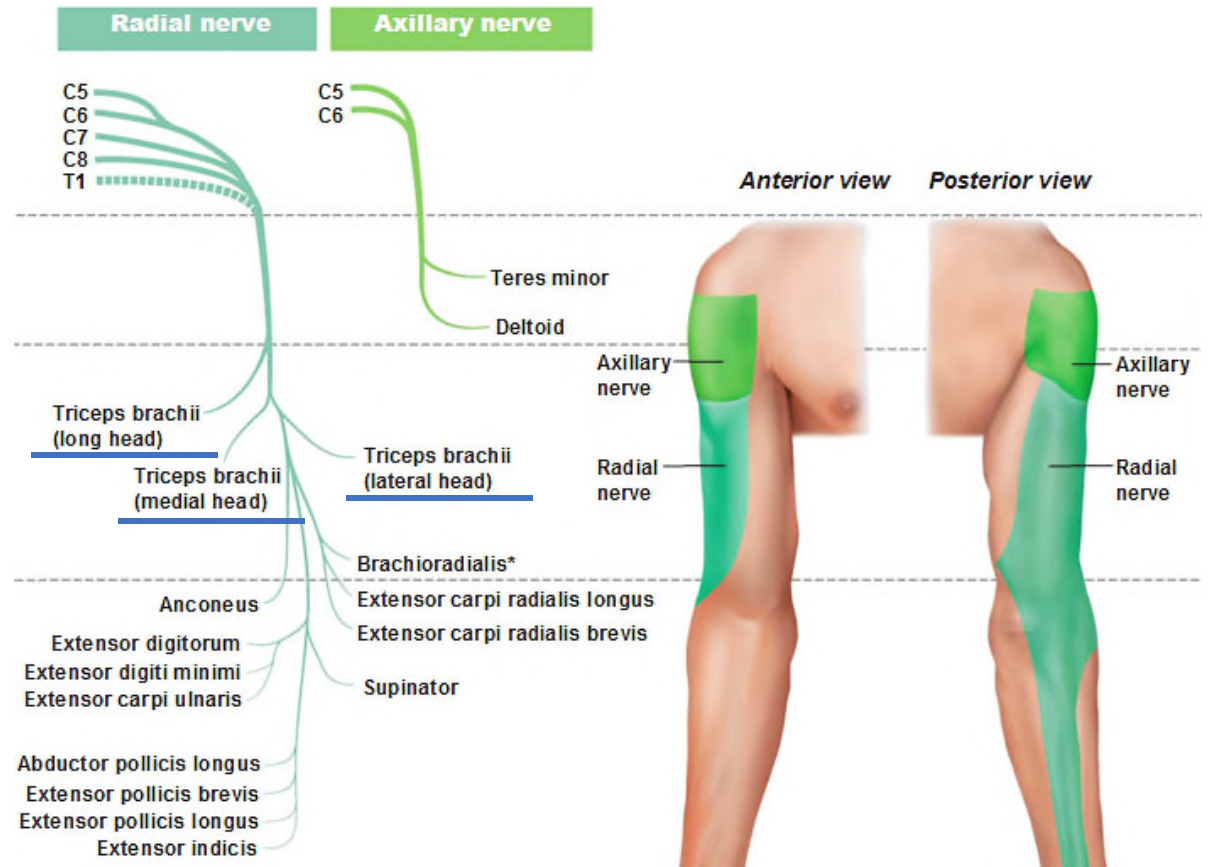
- Pikenenult (peamised lihased venitatud olekus – rinnale lennutamine)
- Lühenenult (peamised lihased lühenenud – puusa tõsted)
- Mõõdukalt lühenenult (pukil 45* alaseljast sirutamine)

- Võimalikult mitmekülgne treening on *kindlapeale minek*, kui eesmärgiks on maksimaalne hüpertroofia
- Lihastel sageli mitu kinnituskohta ja ulatuvad üle mitme liigese

- Mitme närvi poolt innerveeritud lihas

(Lihas võib jaguneda mitmeks alajaotuseks, sealt omakorda üsna paralleelseteks arhitektuurilisteks üksusteks, millel tavaliselt oma närvi haru)

Eri lihasgruppide treening

Seljalihased

Suurim kasutegur on kõiki kolme tasapinda ära kasutades

- Frontaaltasapind
  - Selja lailihase maksimaalne stimulatsioon läbi õlaliigese adduktsiooni
  - Lõuatõmbed/ploki ülalt tõmbed proneeritud haardega
  - Haarde laiustel küll varieeruv mõju ent optimaalne on laiusel mängida

- Sagitaaltasapind

- Trapetsi keskosa ja romblihase parim aktivatsioon
- Ploki alt tõmbed ja ette kallutatult kangi tõmbed
- Neutraalne haare vähendab mõnevõrra õlavarre kakspealihase tööd

- Abaluude kokkuviiimine lailihase seisukohast midagi olulist juurde ei anna
- Üle pea tehtavad hantli tõmbed (nn *pullover*) kasulikud harjutuse algasendis ehk tugev lailihase venitus võib stimuleerida läbi lihasvenituse/mikrovigastuste hüpertroofiat. Muus osas pigem rinnalihast aktiveeriv.

Rinnalihased

- **Hulgiliiges** harjutused nagu rinnalt surumine (horisontaalse, positiivse ja negatiivse kaldega) ja **üht liigest läbivad** harjutused (lendamine eri kalletega) on sarnaselt võimekad *lihaskasvatajad*
  - Surumisliigutused võimaldavad suuremaid raskusi liigutada
  - Lendamine vähendab sünergistide tööd ja isoleerib paremini treenitava lihase
  - Mõlema kombineerimine annab teoorias parima tulemuse (hüpertroofia) kuid seda hüpoteesi toetavaid uuringuid vähe

Enam koormatud:

- Rinnaku poolne osa – tugevamalt koormatud neutraalse/negatiivse kalde all surudes, samuti *pullover*
- Rangluu poolne osa – tugevamalt koormatud positiivse kalde all surudes, kitsama haardega surudes
- Rõhuasetus liigutuse algfaasis – kangi/hantli surumine
- Ühtlasem rõhuasetus – kaabliga lendamine, paljud masinad

Õlalihas

Sagitaaltasapind:

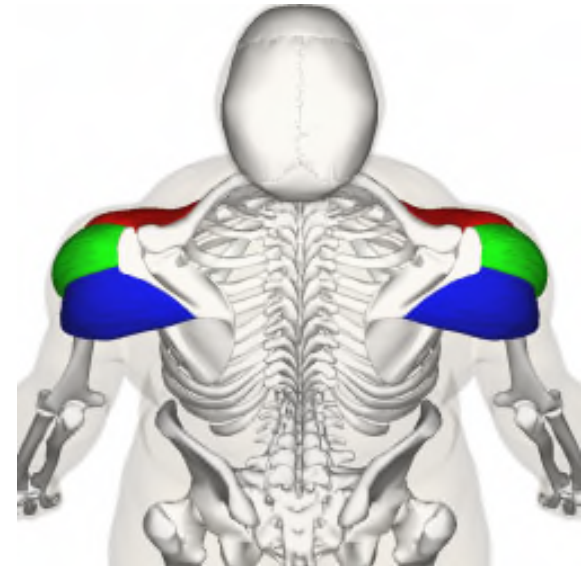
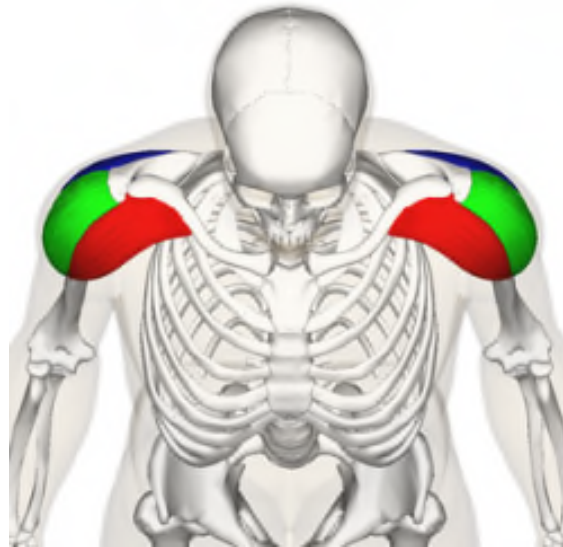
- Õla eesosa – painutus

Frontaaltasapind

- Õla keskosa – abduktsioon

Horisontaaltasapind

- Õla tagaosa – painutus / horisontaalne abduktsioon

- Harjutuste valikul arvestada rotatsioon-liigutusega
  - Sise- ja välisrotatsioon sama harjutuse juures võib mõjutada, millisele lihasosale langeb suurem koormus
  - Nt hantlite kõrvale tõsted
    - Neutraal/siserotatsioon = õlalihase keskosa
    - Välisrotatsioon = õlalihase eesosa

Õlavarrelihased

Küünarliigese näol on tegemist **plokkliigesega**

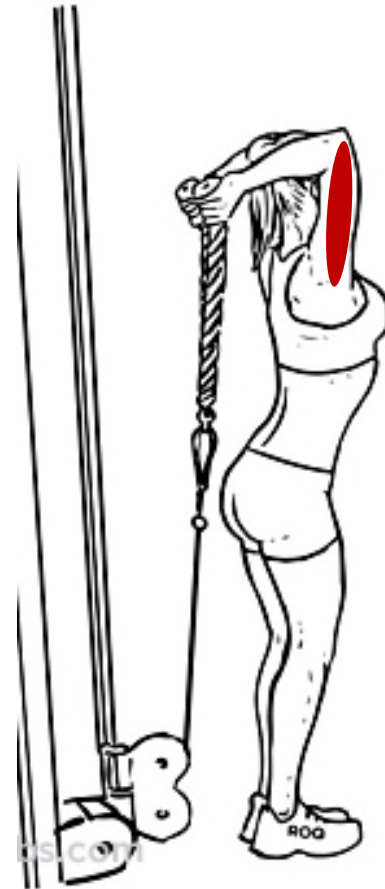
- Plokkliiges on ühes tasapinnas liikuv
- Nii õlavarre kolmpea- kui kakspealihas on üle kahe liigese kinnituvad (*biarticular*) ja seeläbi *tugevasti seotud* hulgiliiges ülakeha harjutustega (surumised, tõmbed)
- Jõu genereerimise võime hulgiliiges harjutuste puhul on madalam, optimaalne on eelistada ühe liigese põhiseid (isoleerivaid) harjutusi

- Õlavarre kakspealihak:

- Pikk pea – toimib õla painutajana, õla abduktorina
- Nt positiivse kalde all käte kõverdamine
- Lühike pea – abduktseeritud asend vähendaks pika pea mõju
- Neutraalne haare – brachioradialis
- Proneeritud haare – brachialis

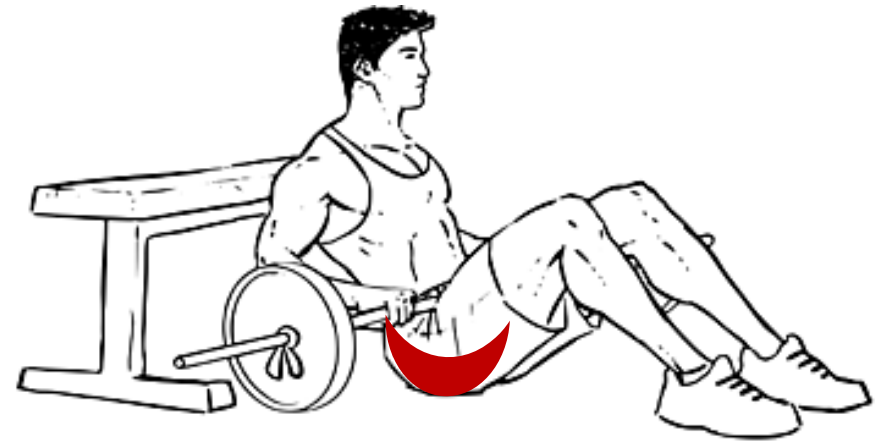

- Õlavarre kolmpealihas:
  - Pikk pea – optimaalseim asend õlast 180* painutatult ehk üle pea sooritatavad harjutused
  - Sisemine ja väline pea – rohkem aktiveeritud harjutustes, kus õlavars on keha kõrval

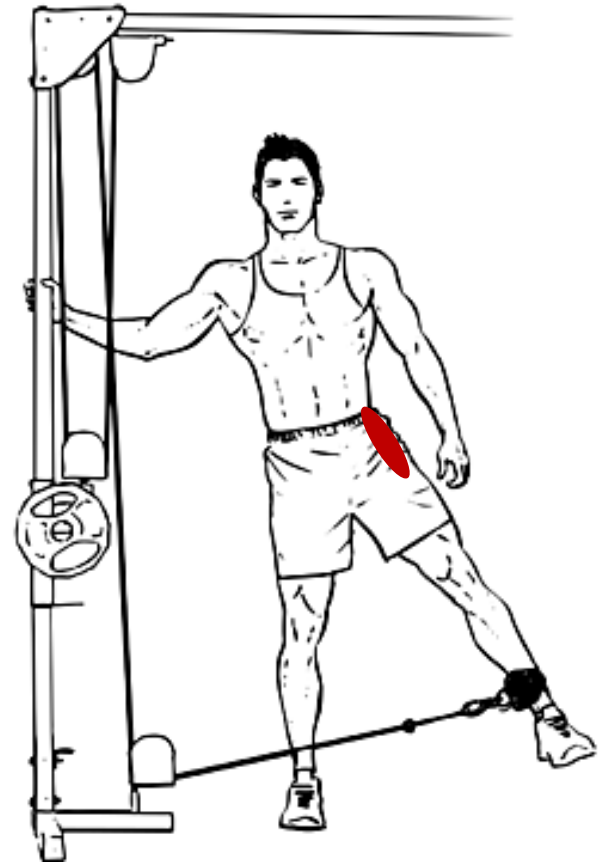
Tuharalihased

- Suur tuharalihas – kükk, väljaasted, jalapress
  - Laiem toebaas suurendab lihase aktivatsiooni
  - Jõumoment seotud puusa painutusega, ehk suurem painutus = suurem jõud ja sirutusel kahaneb sujuvalt
- EMG – puusatõstetel suurem suure tuharalihas aktivatsioon kui kükil
- EMG – põlv + puus sirutusel suureneb reie- ja väheneb tuharalihas aktivatsioon (liigutuse jooksul)

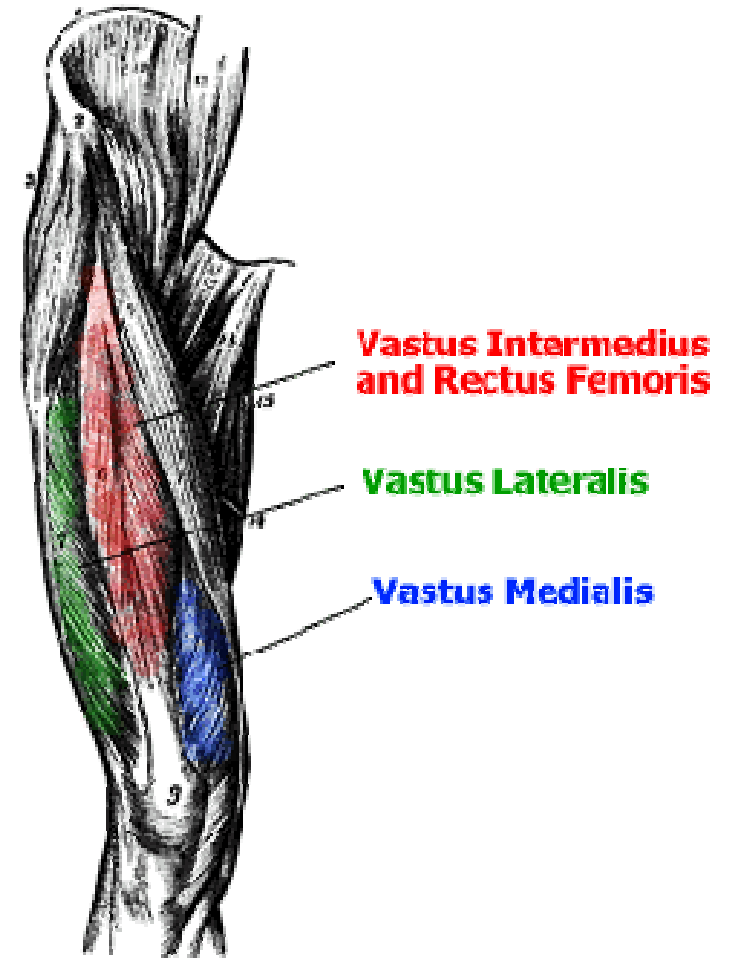

- Väike- ja keskmine tuharalihas
  - Puusa abduktor ehk külgsuunalised liigutused
  - Välisrotatsioon liigutuse ajal võimendab kasutegurit

Reie eesosa lihased

- Hulgiliiges alakeha harjutused (nt kükk) aktiveerivad enam *vastus* lihaseid
  - Tugev põlve painutus = maksimaalne nelipea aktivatsioon
- Põlve sirutamine enam seotud *rectus femoris* lihasega
  - Avatud ahelaga harjutustes suurim aktivatsioon liigutuse lõpposas

- Sümmeetrilisemaks arenguks oluline harjutuste aeg-ajalt välja vahetamine
- Avatud ahelaga harjutuste puhul kaasneb välisrotatsiooniga suurem *rectus femoris* lihase aktivatsioon, kuid roteerida tuleks mõistlikkuse piires
- Suletud ahela puhul toebaas ja jalgade asend hüpertroofia seisukohast olulist rolli ei mängi, pigem eelistada harjumuspärast

Reie tagaosa lihased

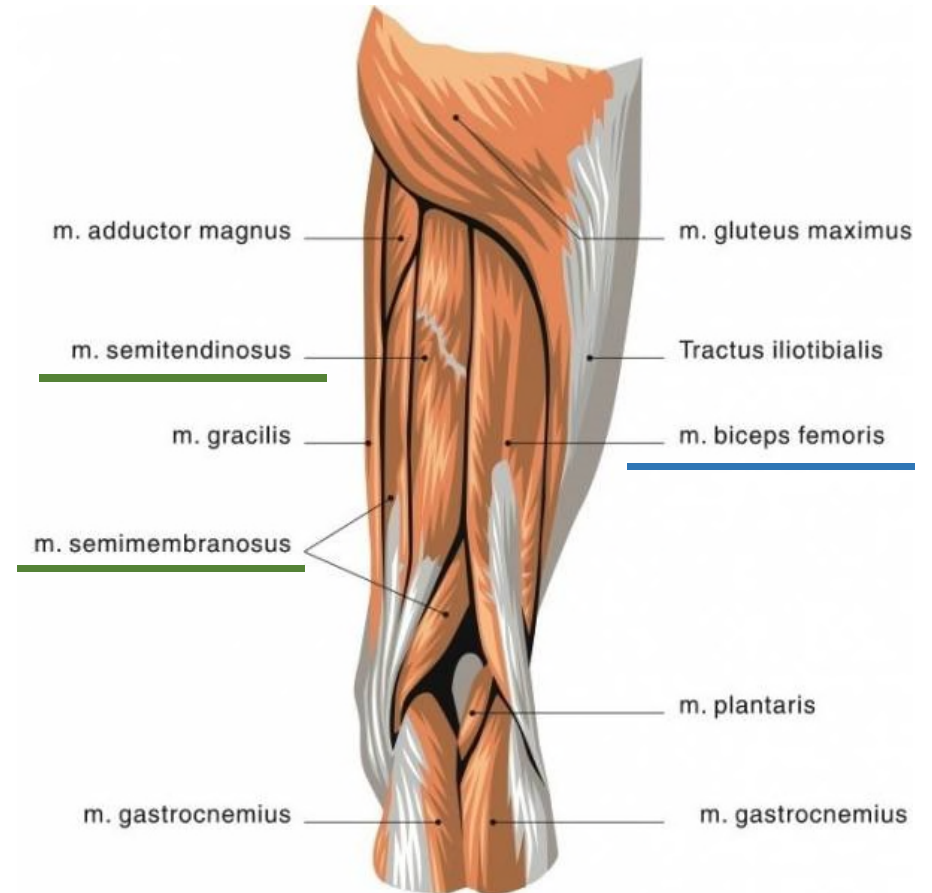
- Kinnitumine üle kahe liigese ehk teostavad
  - Puusa sirutust
  - Põlve painutust
- *Biceps femoris*'e lühike pea kinnitub üle põlveliigese → põlve painutaja
- Hulgiliiges (alakeha) harjutused vähem efektiivsed reie tagaosa treenimiseks
- Ühte liigest koormavad harjutused nagu kangiga ettekallutused (puus) või lamades põlve painutused (põlv) võimaldavad maksimaalsema aktivatsiooni

Semitendinosus ja semimembranosus

- Puusa sirutus
- Jalgade sisse roteerimine

Biceps femoris

- Põlve painutus
- Jalgade välja roteerimine

Säärelihased

- Peamiselt huvipakkuvateks *gastrocnemius* ja *soleus*
- *Gastrocnemius* on üle kahe liigese kinnituv
  - Sirge jalaga tehtavad harjutused soositud
  - Aitab kaasa põlve painutusele
- *Soleus* kinnitub üle ühe liigese
  - Painutatud põlvega tehtavad harjutused panevad *gastrocnemius*'e ebasoodsasse positsiooni, mis soosib *soleus*'e tööd

Lisaks

Optimaalseks arenguks peavad kontsentrilised ja ekstrentrilised liigutused olema harjutuste näol kavas sees

- Supramaksimaalsed ekstsentrilised koormamised võivad võimendada hüpertroofilist vastust
- Lihase järele aitamine
  - Raskustega treenimisel on järjekorral teatud mõju ehk esimesena treenitud lihastel nähtud *pisut suuremat* hüpertroofiat

Mind-muscle connection

ehk vaimu ja keha koostöö

- Tähelepanu pööramine igale eraldiseisvale kordusele ehk keskendumine ja mõtlemine tehtavale
- Keskendumine jaotub kaheks:
  - Sisemine fookus – tähelepanu suunamine liigutuse eri aspektidele, treenitavale lihasele
  - Väline fookus – lõppresultaadile keskendumine, tulemuse visualiseerimine
- Pikaajalisi uuringuid hüpertroofia ja mõttetöö seostest ei ole

- Aladel, kus on **parim sooritus** oluline, osutus väline fookus ülekaalukalt paremaks vahendiks
  - Postuleeritakse paranenud liigutuse ökonoomsust läbi mille genereeritakse suurem jõud ja vähenenud lihas-aktiivsus
  - Jõunäitajate paranemine ei ole tingimata seotud parema hüpertroofiaga
- Senine kulturismi praktika on olnud keskenduda treenitavale lihasele lootes seeläbi lihast enam stimuleerida
  - (sünergistide töö vähendamine, antagonistide töö vähendamine, mikrotraumade põhjustamine jm ehk *lihaskasvu parandamine*)

- Kaudsed tõendid on enam-vähem olemas:
  - Lihas-aktivatsioon oli suurem sellele ekstra tähelepanu pöörates
  - EMG - selja lailihase aktivatsioon ploki ülalt tõmbel oli suurem
  - EMG – rinnalt surumisel paranenud võime individuaalselt suunata tööd enam rinnalihasesse ja kolmpealihasesse
  - Lisaks uuritud/leitud kasutegur kõhulihaste, suure tuharalihase ja õlavarre kakspealihase treenimisel
- Efekt oli suurem *mõõduka* raskuse juures. Võimalik, et *suure* raskusega sooritus on liialt väljakutsuv, mis segab lihasele keskendumise võimet
- Lihase ristiläbilõige kipub suurenema enam seal piirkonnas, mida enam aktiveeriti harjutusega

Valgud

Kogus

- Üle mõõduka piiri tarbimine sõltub individist, st mõni *reageerib* paremini kui teine
- Pisut kõrgemat tarbimist soovitada ei ole halb idee, kuna võimalus *kahju* teha on pigem madal

Kogus

- Hüpotees stiilis „1,8g/kg kohta aitab dieedi ajal lihasmassi säilitada“ on nõrgapoolne, kuna uuringuid vähevõitu
- Keskmise ehk 1,4 – 1,8g/kg ja suurema ehk >1,8g/kg pikaajalisi võrdlusi *dieedil sportlastega* napib, mistõttu vastulauseid kõrgele valgutarbimisele ei ole mõtet teha

Kaloridefitsiit ja valgud

- Trennipäevade ja trennivabade päevade põhine valguga manipuleerimine, suurenenud vajadus ka puhkepäeval
  - Kulturistide peal tehtud uuring – trennivabal päeval 1,7g/kg, trennipäeval 2,2g/kg katab enamuse individuaalsed vajadused
  - Mõned uuringud saanud positiivseid tulemusi kogustega kuni 2,7g/kg ja 3,1g/kg , kuid neid võiks pigem käsitleda äärmustena

Kaloridefitsiit ja valgud

- Kui 1,8 – 2,2g/kg võiks tavaolukorras olla igati piisavaks piiriks, siis dieedi tingimustes konsensus ei eksisteeri
- Ühe makrotoitaine nihutamine tuleb sageli teise arvelt (liialt madal süsivesikute või rasvade osakaal)
- Dieedi tingimustes lisaks lihasmassi säilitamisele on ka muid kasutegureid nagu näiteks paremad tujud, rahulolu dieediga ja täiskõhu tunne

Kaloridefitsiit ja valgud

- Kaloridefitsiidis olles trennieelne ja –järgne vadakuvalgu manustamine vs süsivesikud
  - Valgu grupp säilitas enam lihasmassi ning suurem jõu kasv
  - Süsivesiku grupil parem lihasvastupidavuse kasv
- Päevane keskmine oli 3g/kg ja 2,6g/kg, mis tähendab niigi suurt valgu tarbimist ja enim võis rolli mängida *valgu ajastamine*

Ajastamine

„*Anabolic window of opportunity*“

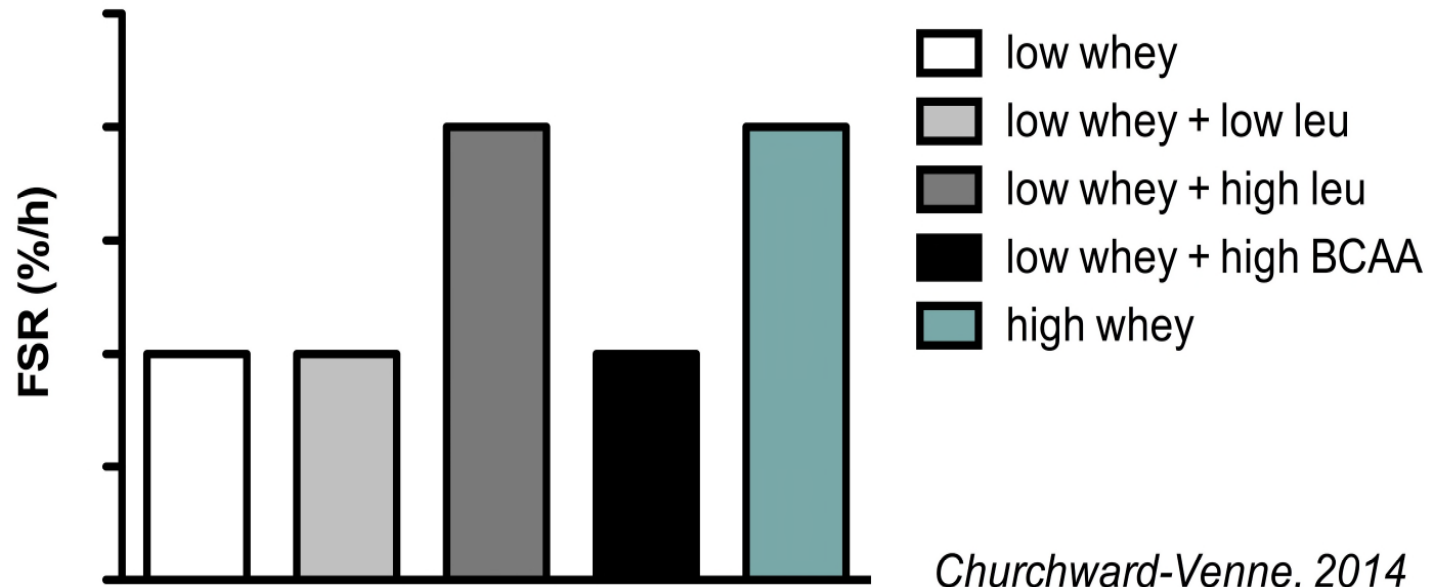
- Arusaam - valgu tarbimine vahetult peale trenni on *parem* kui hiljem
- Peamine uuritav väärtus on lihasvalgu süntees
  - Enamus tulemuslikke uuringuid seotud mõõduka intensiivsusega aeroobse treenniga, mitte kogenud raskejõustiklastega või kulturistidega
  - 1 või 3 tundi peale jõutrenni – olulisi erinevusi ei esinenud
  - Valgu manustamise *ajastamise mõju* lihashüpertroofiale on kas võrdlemisi väike või olematu

Lihavalgu süntees

- Peale treeningut on 20grammi maksimumi lähedase efektiga (40grammi annab ~10% parema tulemuse)
- Vadakuvalk annab kõrgeima taseme, kaseiin mõnevõrra madalama. Loomne valk annab taimsest kõrgema taseme, kuid seda saab kompenseerida suurema valgukoguse tarbimisega.
  - Peamist rolli, lisaks valgu kogusele, mängib aminohapete koostis (põhiliselt leutsiin)
  - Valkude seedimise kiirus ja lihavalgu sünteesimine ei oma praktilist korrelatsiooni (nt veise hakkliha ja veisefilee)

- Vadak 6,25g
- V + 2,25g leutsiin
- V + 4,25g leutsiin
- V + 6g BCAA
- 25g vadak

Muscle protein synthesis

Churchward-Venne, 2014

- Negatiivne kaloraaž kahandab lihasvalgu sünteesi taset, kuid on võimalik *kasvatada lihast ja kaotada rasva*
- Süües 20g valku/3h tagant annab mõnevõrra parema efekti, kui rohkem/harvem või vähem/sagedamini
- Valgud: tarbida $\sim 0,4 - 0,5$ g/kg rasvavaba massi kohta peale treeningut

Toitumine üldiselt

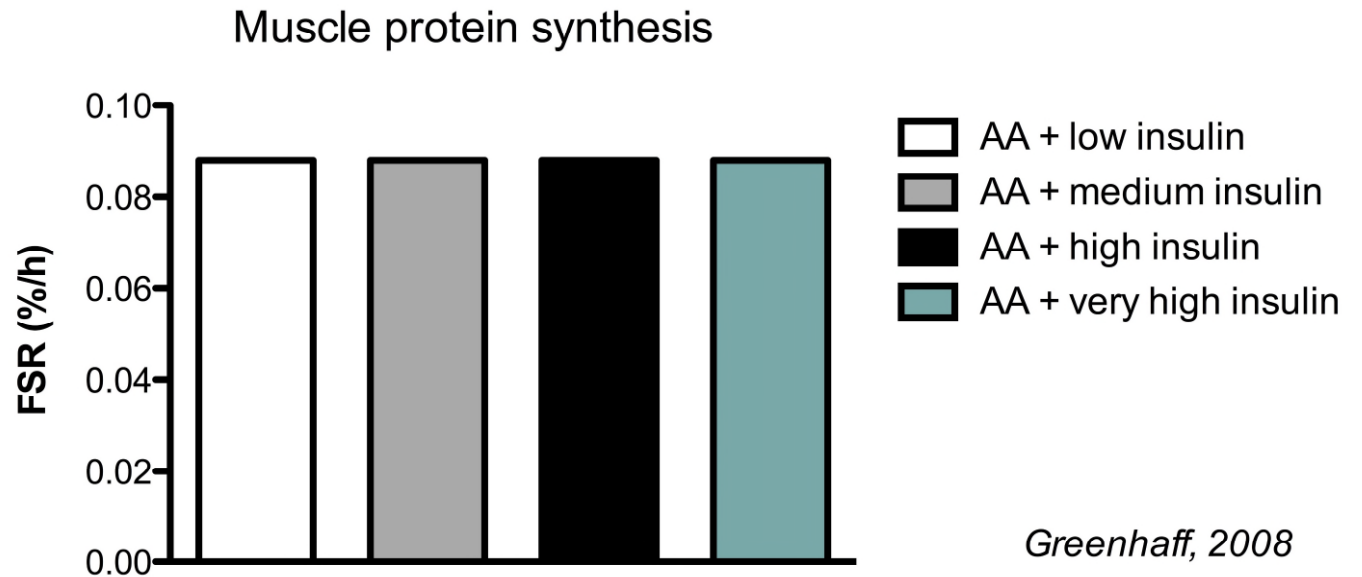
Kalorirohkus

- Jõutreeningu kombineerimine positiivse kaloraažiga
  - Treenimata indiviididel suur rasvavaba massi lisandumine
  - Treenitud indiviididel läheb väike osa üleliigsetest kaloritest rasvavaba massi ehituseks, enamus salvestatakse adipoose koena
  - Ekstra 500 – 1000 kcal/päevas näib mõistlik piir rasvavaba massi kasvatamiseks

Treeningjärgne süsivesikute tarbimine

Eesmärk: *Koos valguga hüpertroofiat võimendav efekt läbi insuliini taseme tõusu*

- *AA - Aminohapped*

Treeningjärgne süsivesikute tarbimine

- Insuliinil katabolismi takistav toime
- Maksimaalne mõju saavutatud võrdlemisi väikese koguse juures
- Ainuüksi *valgusheigis* sisalduvad aminohapped tõstavad insuliini taset piisavalt, süsivesikute lisamine midagi ekstra ei võimenda
- Süsivesikute lisamise taandub peamiselt sellele, et *kuna söödi viimane normaalne toidukord* ja kas sportlane *treenib kaks korda päevas*

Kaloridefitsiit ehk *dieet*

Süivesikud

- 80% ATP produktsioonist keskmise korduste arvuga treeningul tuleneb glükolüüsist
- Lihasglükogeeni langus piirab ATP taastootmist jõutreeningul
  - Üldine jõu ja lihasvastupidavuse langus
  - Isomeetrilise jõu langus ja lihasväsimuse võimendamine
- Eriline mõju suurema mahuga treeningule

- Makrotoitainetest 65% süsivesikud vs 40%
  - Olulist erinevust tehtud tööle ei nähtud (15 seeriat, 15 kordust alakeha harjutusi)
- Makrotoitainetest 25% süsivesikud vs 50% vs 70%
  - Seeria pikkus oli oluliselt lühem 25% grupis (teostatud suutlikkuseni)
  - 50% ja 70% ei omanud olulist erinevust

- Süsivesikute tarbimisel mõju testosteroonile
  - 10 päeva *kõrget* või *madalat* süsivesikute tarbimist sama kaloraaži juures – 27% testosteroonitaseme erinevus kõrge kasuks
- Ketodieet
  - Tulemused pigem tagasihoidlikud või paremal juhul samaväärsed
  - 5% süsivesikud vs 55% sama kaloraaži juures – rasvavaba mass 55% grupi kasuks, kuid peale 1 nädalat normtoitumist kõrge grupi hüpertroofia eelis kadus
- Süsivesikud: tarbida $\sim 1 - 1,5$ g/kg rasvavaba massi kohta peale treeningut, *alates* 3g/kg/päevas tagamaks piisavad glükogeenivarud

Rasvad

- Normkaalus inimeste ülesöötmine
  - Omega-6 grupil 3 korda suurem rasvavaba massi lisandumine võrreldes satureeritud rasvade grupiga
- Rasvade mõju jõutreeningule on minimaalne
- Madala rasvade osakaaluga dieete seostatakse madalama testosterooni produktsiooniga, samuti pärssiv mõju kõrgel tarbimisel
- Rasvade ja hormoonide seosed on pigem kompleksed: energia tarbimine, makrode suhted, tarbitavate rasvade tüübid jm

- Polüküllastumata rasvhapped on olulisimad parandamaks lihasvalkude sünteesi ja võiks olla mõnevõrra prioriteetsemad
- 1g/kg/päevas on jämedalt piisav vältimaks hormonaalseid kõrvalekaldeid

Vee ainevahetus

- Täiskasvanud mehe kehamassist moodustab vesi 60% kuni kaks kolmandikku, naisel aga ligikaudu 50%
  - Erinevus tuleneb rasvkoe erinevast osakaalust
- Rasvkoe veesisaldus on vaid 10–15%, lihaskoest moodustab vesi aga 70–75%.
- Vesi jaguneb organismis rakusisese ehk intratsellulaarse ja rakuvälise ehk ekstratsellulaarseruumi vahel
- Suurem osa veest paikneb inimese kehas intratsellulaarses ruumis

- Noore 70–75 kg kehakaaluga mehe ööpäevane veevajadus meie laiuskraadile omastes kliimatingimustes on ligikaudu 2–2,6 liitrit
  - 60% vett eritub uriinina
  - 30% vett aurustub nahapooride ja hingamisteede kaudu
  - 10% higistamise ja väljaheidetega
- Mao läbilaskevõime erineb suures ulatuses, jäädes vahemikku 600–1200 ml tunnis

Dehüdratatsioon

- Tööelne dehüdratatsioon ulatusega ligi 2%
  - Jooksudistantsidel oluline tempo langus
- Dehüdratatsioon üle 3 – 4% kehakaalust
  - Lihaste jõunäitajate langus
  - Hüppevõime langus
  - Anaeroobse töövõime langus
  - Kognitiivsete funktsioonide langus
- Kõrge temperatuuriga keskkonnas mõju tugevam (kulturismi võtmes lavatagune pumpamine ning lavaline esitus)

Dehüdratatsioon

- Peamiseks tekkepõhjuseks kehalisel tööl on higierituse suurenemine
  - Higi koosneb 99% veest, kuid ka elektrolüütidest – peamiselt naatrium ja kloor
- Kaasneb vereplasma mahu vähenemine, mis põhjustab organismi talitluses rea muutusi ja sellega töövõime languse
- Treeningutega kaotatud vedelik tuleb korvata, koefitsent on ligi 1,5

Võistlusettevalmistus

- Nn viimase hetke lähenemise on mitmesuguseid, nende seas:
  - Süsivesikute tühjendamine, laadimine
  - Vee tarbimise vähendamine, piiramine
  - Naatriumi tarbimise manipuleerimine
  - Kaaliumi ekstra tarbimine
  - Kõhulahtistid
  - Diureetikud

- Keha eesmärgiks on püsida tasakaalus, ekstreemsusi tehes on sageli olemas mingid *vastumeetmed*
  - *Diureetik* – Antidiureetiline hormoon
- Põhjendus, et *paljud sportlased teevad nii* ei anna veel meetodile teaduslikku alust
  - Vee ja sooladega manipuleerimine
- Rahvakeeli kirja pandnud lähenemised hõlmavad sageli keelatud aineid, on kirjutatud nende tarvitajate poolt või tarvitajatele rakenduvad

Võistlusettevalmistusel

- Vedelikutarbimisega mängimine ei oma erilist rolli
  - Kehas asuvad osmootsed sensorid ja baroretseptorid koos ADH'ga tagavad vee metabolismi ehk vee liialt suur või vähene tarbimine omab sisuliselt kohest vastust
- Iga gramm salvestatud süsivesikuid on salvestatud umbkaudu 2,7grammi veega
- Nn täis lihase efekt tuleneb eelkõige veest, mitte glükoosist
  - Glükogeenivarud maksas umbes 120g, lihastes 1 – 2% lihasmassist ehk tavainimese puhul umbes 400g

- Sooladega/naatriumiga manipuleerimine
  - Ülimadala naatriumiga dieet ei pruugi veres sisalduvat taset mõjutada
    - Naatriumi eritumine keha poolt viiakse minimaalseks
    - Tõstab aldosterooni taset – vee tagasiimendumise ja veepeetuse põhjustaja
  - Kaaliumi liig kõrge tase tõstab samuti aldosterooni hulka
  - Soolade välistamine mõjutab glükoosi tagasiimendumist neerudes

Kehavedelik	Elektrolüüdid (mEq/l)				Osmolaarsus (mOsm/l)
	Na ⁺	Cl ⁻	K ⁺	Mg ²⁺	
Higi	<u>40-60</u>	30-50	4-6	1,5-5	80-185
Plasma	140	101	4	1,5	295
Rakusisene vedelik (lihas)	9	6	<u>162</u>	31	295

- Treeningkoormus olgu võistlusettevalmistuse ajal sama, ideaalis madalamgi
  - Sageli treeningmahu tõus *lisa* aeroobse või muu sihtotstarbelise trenni arvelt
  - Poseerimis-tunnid meenutavad pigem poseerimis-*trenni*

- Varem alustatud dieet võimaldab rahulikumat progresseerumist, eeldab väiksemat negatiivset kaloraazi
  - Väiksem hirm *õigel ajal mitte valmis olla*
  - Ühelt poolt vaja taluda pikemat dieeti, teiselt poolt puudub vajadus ekstreemsusi korda saata

- Ööpäevase kaloraaži arvutamine on alati ennustamine, varasem logimine annab kasulikku eelinfot
  - Baasainevahetuse kalkulatsioonid sportlaste puhul täpsemadki, kui tavainimese puhul (kiireks variandiks kehakaal x 24)
    - Mees = $10 \times \text{mass} + 6.25 \times \text{pikkus cm} - 5 \times \text{vanus} + 5$
Naine = $10 \times \text{mass} + 6.25 \times \text{pikkus cm} - 5 \times \text{vanus} - 161$
  - Füüsilisel koormusel erinevad koefitsendid
    - 1,2 – vähe või puuduv treenn; istuv töö
    - 1,375 – kerge aktiivsus 1-3 korda nädalas
    - 1,55 – keskmine treenn; 3-5 korda nädalas
    - 1,725 – füüsiliselt väga aktiivne; 6-7 x nädalas
    - 1,9 – üliaktiivne

- Energiadefitsiidi planeerimine

- Naiste seas (üli)madal kaloraaz levinum kui meeste seas
- Kaetud võiks olla vähemalt kolmveerand ööpäevasest vajadusest (pigem *kiirelt-vormi* arusaam), ideaalis tase kõrgem (nt 80, 85%)
- Kaalu nädalane muutus võiks olla abistavaks faktoriks kaloraazi seadistamisel

- *Madalal kaloraazil (naturaal)* meeskulturistide uuring: 25kcal/rasvavaba massi kohta soovituslik miinum valmistudes

- Mõistlik muutus on poole kilo kandis nädala kohta...

- 12 nädalat, 0,8kg nädalas = 9,6kg
- 12 nädalat, 0,5kg nädalas = 6kg
- 12 nädalat, 0,3kg nädalas = 3,6kg

- Hooaja väliselt ei ole mõtet *ekstra* end suuremaks süüa
  - Soovitud tulemus ei kipu kaasnema – lihaskasvu soovitud tempo ja reaalne tempo on väga erinevad
    - Dieediga kaasneb lisaks rasvkoele ka *alati* rasvavaba massi kadu, mis tähendab kaalu muutust ka lihaste arvelt
- Dieedi *alguspunkt* on oluliselt keerulisemas olukorras võrreldes madalama rasvaprotsendiga sportlasega

- Progressiooni kaardistamine
  - Treeningpäeviku pidamine
    - Treeningraskused, koormused, ajakulu jm
    - Enesetunne ja tujud
  - Igapäevane kaalu monitoorimine
  - Vormimuutuste kaardistamine
    - Iga n aja tagant pildistamine

- Grimmimise eelne ettevalmistus
  - Kehakarvade raseerimine
  - Naha ettevalmistus
    - Päevitamine
    - Kreemitamine

- Lokaalne rasvapõletus – mõistlik pidada müüdiks, kuid:
  - 2018 Scotto di Palumbo et al. „Treenimata naised, ÜLAKEHA ja ALAKEHA grupp, masinatega trenn ja peale seda 30 minutit 50% VO₂max“
  - *Peamine* erinevus varasematest uuringutest – raskustega trenni ja aeroobse kombineerimine
- Treening parandab lähedal asuva adipoose koe verevarustust
- Raskustega trenn mobiliseerib, aeroobne *kulutab ära* ?
- Vajalikud edasised uuringud (suurem valim, kogemustega treenijad jm) kuid seniks ühe variandina dieedi ajal *viimase rasva* põletamiseks?

- Aeroobse treeningu ja raskustega treeningu kombineerimisel *ei oma* järjekorra muutmine mõju (ehk muutused on samaväärsed):
  - Aeroobse võimekuse paranemisele
  - Keha rasva% muutusele
  - Alakeha isomeetrilisele jõule
- Mõju *on* alakeha dünaamilisele jõule:
  - Raskustega treening enne aeroobset treeningut viis 7% suurema jõu kasvuni
- Enne lõunat jõusaal, peale lõunat aeroobne

Võistluspäev

- Joodav vedelik
  - Hüpotooniline jook – kiirem mao tühjenemise tempo, vee kiirem imendumine peensoolest verre (kiireim imendumine)
  - Isotooniline jook – ligi kaks korda kiirem vee imendumine, kui puhta vee korral
  - Hüpertooniline jook – osmoosi survele vee liikumine verest soolde
- Eelistada fruktoosivaest/vaba jooki, potentsiaalne seedehäirete põhjustaja

Võistluspäev

- Süsivesikute, valkude, rasvade tarbimine
  - Inimese organismi võime töö ajal manustatud süsivesikuid oksüdeerida on piiratud, jäädes tavaliselt vahemikku 0,5 kuni 1 gramm minutis, mis teeb kokku 30–60 grammi tunnis
  - Laias laastus mõistlikeim on tarbida harjumuspärast, *tuttavat toitu*. Toidud, mis on dieedi ajal olnud välistatud või minimaalselt söödud võivad põhjustada seedehäireid.
  - Olenevalt kaalumise ja lavale astumise ajalisest vahest, ei ole alati võistluspaigas *mahukal* laadimisel suurt mõtet ehk organism ei pruugi olla võimeline etteantud ajaga söödud kogust seedima ja *salvestama*
    - Variandiks eelneva ühe-kahe päevaga soovitud manipulatsioonid ära teha

Võistlusjärgne periood

- Peale võistlusi toitumine
  - Kogused, toidud, ajaline kestvus
- Suundumine hooajavälisele režiimile
  - *Hea ja parema* söömine ning kaalu tõus

Sportlase tervis

- Tüüpilisemad füsioterapeudi poole pöördumise põhjused on:
  - Alaseljavalud
  - Õlaliigeste valulikkus
  - Põlvevalud
  - Hüppeliigeste ebastabiilsus
- Kaela- ja õlavöötme lihaspinged, sh pingepeavalud
- Vaagnapiirkonna valud, sh ITB valulikkus

- Antud probleeme annab üksjagu ennetada, kui rakendatakse õigeid liigutusmustreid, koormusi ja lihasehooldus võtteid

- Alati ei ole koostöös treeneriga võimalik kõike täpselt diagnoosida või ravida, mistõttu on mõistlik suunata spetsialisti poole:
  - Valulikkus lihaste piirkonnas
  - Varasemalt väljaravimata / korduv vigastus
  - Trauma järgne taastumine
  - Ülekoormuse järgne taastumine
  - Silmnähtav kehapoolte vaheline asümmeetria
  - Häirunud liigutusmustrid
    - Takistab poseerimist
    - Takistab *oluliseks* peetud harjutuste sooritamist

Rühihäired

- Eesmärgiks *hea rüht*, venitada lühenenud ja tugevdada pikenenud ning nõrgenenud lihaseid
- Varajane faas: keha asendi korrektsioon, ettevaatlikult mobiliseerida lühenenud koed
- Keskmise faas: lihased, mis on lühenenud või pikenenud on nõrgad - jõu arendamine, vastupidavus, saalis kehaline harjutus
- Hilise faas: täieliku kehalise aktiivsuse taastamine, suureneb saalis sooritatava kehalise harjutuse osatähtsus

Skolioos

Umbes 20%-l täiskasvanutest on skolioos

- Pidev telefoni näppimine (sh *nutikael*) võib süvendada kaela valusid, viia skolioosi progresseerumiseni
- Kõhuli magamine – pea pööratud küljele, lülisamba lame asend
- Lülisambast (üle)sirutust eeldavad harjutused võivad süvendada lülikehade rotatsiooniga skolioosi kurvi
- Ühepoolset tehtavad harjutused, peamiselt hantli harjutused, oleks mõistlik asendada kahe käega tehtavate analoogidega
  - Võib enam arendada *probleemset* poolt

Liigesliikuvuse normväärtused

Vaagen

- Painutus 0 – 125*
- Sirutus 0 – 15*
- Abduktsioon 45*
- Rotatsioonid 45*

Põlv

- Painutus 0 – 130*

Hüppeliiges

- Plantaarfleksioon e põranda poole 0 – 50*
- Dorsaalflexioon e enda poole 0 – 20*

Jalalaba

- Inversioon e sissepoole 0 – 35*
- Eversioon e väljapoole 0 – 25*

Õlaliiges

- Painutus 0 – 180*
- Sirutus 0 – 50*
- Abduktsioon 90*
- Rotatsioonid 90*

Küünarliiges

- Painutus 0 – 160*
- Pronatsioon 90*
- Supinatsioon 90*

Ranne

- Painutus 0 – 90*
- Sirutus 0 – 70*

Stabiilsus

Mobiilsus

Skriiningtest - sügavkük

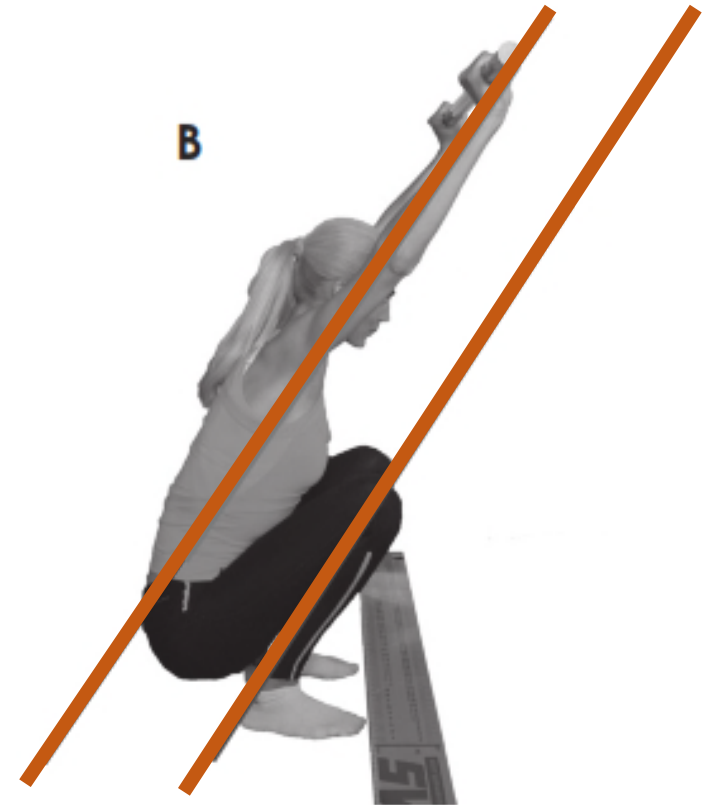
Eestvaates

- Käed, õlad ja pea on algasendis ja püsivad liikumisel sümmeetriliselt. Kehatüve ja puusavöötme asend jääb sümmeetriliseks. Põlved on stabiilsed, ei vaju sisse- ega väljapoole.
- Hüppeliigesed jäävad ka lõppasendis paralleelseks, kannad ei vaju sisse- ega väljapoole.

Külgvaates

- Pea ja kehatüvi asetsevad ühel joonel. Kehatüvi ja sääred asetsevad lõppasendis paralleelselt. Kehatüvi ei vaju ette alla jalgadele. Säilib mõõdukas nimmenõgusus. Kannad ei tõuse maast lahti. Testitav säilitab tasakaalu.

Venitamine

Dünaamilised venitusharjutused

- Kasutatakse palju treeningu soojendusosas ja tavaliselt on harjutused suunatud nendele lihaserühmadele, mida edasise tegevuse käigus koormatakse
- Hoo- ja vibutusliigutused või lihase venitused piirasendis, korduvate aeglase liigutustega
- Kui teha dünaamilisi harjutusi vahetult enne põhisooritust, suureneb lihases erutuvus ja seeläbi võime produtseerida suuremat jõudu, et saavutada kiirem liikumine ja parem aeg

Staatilised venitusharjutused.

- Liigest liigutatakse nii kaugemale, et tekib lihasepinge tõttu tuttav resistentsus. Venitust hoitakse selles punktis seni, kuni lihasepinge väheneb.
- Aeglaselt (5–6 sekundi jooksul) sisse võetud asendit hoitakse 10–60 sekundit. Kui 15–30 sekundit pärast asendi hoidmist pinge lihases väheneb, suurendatakse venitusastet ja hoitakse veel.
- Piisav venitusaeg vanematel inimestel 60 sekundit

- Optimaalne sagedus staatiliste venitusharjutuste tegemisel on kolm korda nädalas
- Mõjuvad negatiivselt piirkondadele, kus on vaja ühe- või mitmekordset kiiruse ja jõu rakendamist
  - Suureneb lihasekõõluseüksuse järeleandvus ja väheneb lihase jäikus

Pingutus-lõõgastus-venitusmeetod (*contract-relax stretching*)

- Venituse esimeses osas viiakse liiges nii kaugemale kui võimalik, seejärel kasutatakse isomeetrilist kontraktsiooni (5 sekundit), et pingutada antagonistlikke lihaseid
- Pingutusele järgneb lõdvestus (2–3 sekundit), seejärel venitatakse lihast uuesti.
- Liikuvuse arendamiseks ja liikuvusulatuse suurendamiseks

Pingutuse-lõõgastuse ja agonisti pingutuse-venituse meetod *(contract-relax agonist-contract stretching)*

PLV +

- Peale antagonistide lõdevstamist pingutatakse agoniste
- Venitusasendit hoitakse mõnda aega ja siis lõdvestatakse
- Tsükli jooksul toimub antagonistlihaste isomeetriline kontraktsioon, nende lõõgastus ja dünaamiline kontraktsioon

Teip ja side

- Vigastatud struktuuride paranemise soodustamiseks Ja nõrgenenud struktuuride kaitsmiseks kasutatakse peamiselt **tugisidemeid** ja **teipimist**
- **Tugiside** piirab küll kehaosa liikuvust, kuid vigastust tekitavas suunas on tugi sageli ebapiisav. Lisaks pole võimalik tugisideme rõhku vajaduse järgi reguleerida ja selle köidised avaldavad kehaosale suurt survet, mis võib vere- ja lümfiringet häirida.
  - Enamasti vigastus- ja ülekoormusspetsiifilised

Sporditeipimismeetod kujutab endast jäigemate plaastriribade paigaldamist keha osadele spetsiaalse meetodikaga

Teipimise eesmärgid on järgmised:

- Piirata ülemäära suure ulatusega liigutusi, mis võiksid põhjustada mõne koestruktuuri ülevenitust
- Toetada jäset (teip moodustab n-ö kunstliku nahapealsete sidemete süsteemi)
- Avaldada lihaserühmale survet ja sellega takistada lihase maksimaalset kontraheerumist (vähendades koormust)

Kinesioteipimismeetod

- Umbkaudu 130–140% elastsusega
- Toestab ja stabiliseerib liigeseid ning lihaseid
- Ei häiri tsirkulaarseid protsesse

- Ületöötanud lihased muutuvad põletikulisteks ja tursuvad. Tursunud lihas avaldab seestpoolt nahale survet, mistõttu aeglustub lümfi ringe ja aktiveeruvad valuretseptorid.
- Pinge all paigaldatud teip moodustab algasendisse naastes naha tõstvaid kortsuakesi, mis parandab lümfivedeliku ringlust ja vähendab valuretseptorite stimuleerimist

- Teibitav ala peab olema puhas ja karvadeta
- Lihas, millele teip pannakse, peab üldjuhul olema venitatud asendis
- Teibi otsad lõigata ümaraks – nii püsib teip kauem peal
- Teipi otsad nahale ilma pingeta
- Kui eesmärk on stabiliseerida liigest, siis on mõistlik jätta väike varu
- Ideaalis vähemalt 20–30 minutit enne treeningu algust

Ülekoormus ja ületreening

Ületreening ja ülekoormus

Organismi ülekoormuse võib treeninguprotsessis põhjustada:

- Treening liialt suurte koormustega
- Ülisuurte koormustega liialt sage treenimine
- Pidevalt ühesuguste harjutuste kasutamine
- Tehniliselt ebaõigete harjutuste sooritamine
- Pidev treeningutega alustamine ja lõpetamine
- Vähene tähelepanu venitusharjutustele
- Treenimine ka siis, kui tuntakse valu
- Treenimine haiguste foonil

Ületreeningu põhjusteks võib olla:

- Treeningukoormuse liialt kiire suurendamine
- Treeningujärgne vähene puhkus
- Liialt kõrge intensiivsus vastupidavusaladel
- Liialt suur intervalltreeningu maht
- Pärast vigastust või haigust liialt kiire treeningutega alustamine
- Ebaõige treeninguskeem
- Liialt väike puhkepäevade arv

Ületreeningu tüüpilised tunnused

- Treeningprotsessi tunnused
  - Töövõime langus ja seisak sportlikus arengus
  - Sagenenud sporditehnika ja koordineerimise vead
  - Jõu langus liigutuste sooritamisel
- Igapäevase elu sümptomid
  - Psüühilised häired –treeninguhuvi langus, ärrituvus, kontsentratsioonivõime langus
  - Isutus, unehäired, seedehäired, kehakaalu langus

- Organismi talitluse muutused
  - Puhkeoleku ja koormusaegse pulsisageduse tõus 4–10 löögi võrra minutis
  - Pulsigaeglane taastumine koormuse järel
  - Anaeroobse ainevahetuse ülekaal energaetikas (kõrge verelaktaat)
  - Glükogeeni vaegus ja sellest tingitud liialt madal vere laktaadisisaldus
- Tervislik seisund
  - Vastuvõtlikkus haigustele on oluliselt suurenenud
  - Puhkeoleku pulsisagedus on suurenenud üle 10 löögi/min
  - Koormuse järel on oluliselt suurenenud vere urea ja kreatiinkinaasi tase
  - Veres on suurenenud kortisooli ja katehoolamiinide tase

Ületreening algab tavaliselt sümpaatilise ülekoormusega

- Kiirenenud puhkeoleku pulss (hommikul 5 lööki/min)
- Kiire väsimine
- Langenud söögiisu
- Kehakaalu kaotus
- Südamepekslemine
- Sportlike tulemuste langus
- Unehäired
- Suurenenud ärrituvus
- Kontsentratsiooni häirumine
- Langenud treeninguhuvi

Kui treeninguid jätkata, areneb **parasümpaatiline ülekoormus**

- Treeninguhuvi täiesti kadunud
- Söögiisu on normis
- Madal puhkeoleku pulss
- Sportlikud tulemused oluliselt langenud
- Depressioon
- Pidev väsimus
- Madal vererõhk
- Madal veresuhkru sisaldus (hüpoglükeemia)

- **Sümpaatilise ülekoormuse** esimeste tunnuste ilmnemisel tuleks treeningkoormust kiiresti vähendada, seejärel võib ületreening mööduda paari nädala jooksul
- **Parasümpaatilise ülekoormustüübi** korral võib pulss olla kiirenenud nii puhkeseisundis, koormusel kui ka taastumisel. Sageneb haigestumine, kehakaal võib olla langenud. Esineb sagedamini just vastupidavusalade sportlastel.

Ülekoormuse ennetamisel peab arvestama:

- Mida noorem on sportlane, seda enam peavad treenerid ja lapsevanemad jälgima kohanemist kehalise koormusega
- Treeneri ja sportlase suureks abiliseks on treeningupäevik
- Mida lähemal oma maksimaalsetele võimetele sportlane treenib, seda raskem on ära hoida ületreeningu teket
- Ületreeningut ravida on veelgi raskem

Ülekoormusvigastused

Ülekoormusvigastused

Ülekoormusvigastuste peamised põhjused

- Suur koormus eeskätt põlvedele ja hüppeliigestele
- Eri inimestel võib olla jalgade pikkus erinev
- Lülisamba ülemäärane painutamine külgsuunas ja rotatsioon
- Lihaste düsbalanss
- Vale sporditehnika
- Treeningmetoodilised vead
- Ebaterve eluviis
- Seoses suurte koormustega tippspordis kõrge vigastusoht

Sidemepõletik - ligamentiit

- Äge esmane vigastus, mida ebapiisavalt ravitud (nt liialt lühiaegne immobilisatsioon)
- Ebaküllaldlane taastusravi
- Krooniline ülekoormus

Raviks

- Põletikuvastased vahendid
- Lokaalsed süstid
- Ortoosid
- Teipimine

- **Õla piirkonnas** – Aeg-ajalt ägenev valu, visa taanduma. Iseloomulik valu teatud liigutustel
- **Põlve piirkonnas** – Sisemine külgside, patella alumise serva piirkond. Sisemine side annab tunda *X-asendisse* suruva liigutusega, patella piirkonna puhul hüppel, maandumisel ja äkkpidurdusel.
- **Jalalaba piirkonnas** – välja ravimata varasemad jala liigesed väänamised, jalapöia väsimisel ja vastavaid sidemeid painutavatel liigutustel.

Kõõlusepõletik - tendiniit ja tendovaginiit

- Ühekordne trauma
- Krooniline ülekoormus liigestele
  - Sagedamini luude kinnituskohdade lähedal
  - Valu lihase pingutamisel
  - Valu probleemsele kohale vajutades

- **Õla piirkonnas** – õlavarre kakspealihase lühikese kui pika pea kinnituskohas, õlalihase kinnitumise kohas (õlavarrel)
- **Labakäe piirkonnas** – painutajakõõluse piirkonnas ehk randmel
- **Vaagna piirkonnas** – eri lihaste kinnitumiskohad vaagnaluudel
- **Põlve piirkonnas** – reie kakspealihase kinnitus, nõ põlve õndlas

Kõõluseümbrise põletik

- Kõige levinumaks paigaks on Achilleuse kõõluseümbris
  - Põhjustajaks tagumiste säärelihaste ülekoormus
  - Katsumisel kõõluse piirkonna valulikkus
  - Piirkond paksenenud
  - Valu süveneb koormamisel ja väsimisel

Limapaunapõletik - bursiit

- Paiknevad kohtades, kus kõõlus libiseb üle luulise osa või kõõlus/side kinnitub nurga all
  - Ühekordne trauma kui ka ülekoormus
  - Pindmised kergemini märgatavad-diagnoositavad
  - Raviks punktsioon, põletikuvastane ravi

Epikondüliit

- Valu küünarliigese roteerimisel, raskuse kandmisel ja piirkonda katsudes
- **Tennisisti küünarnukk** ehk välise põndapealse põletik
- **Golfimängija küünarnukk** ehk sisemise põndapealse põletik
  - Sõrmede painutaja/sirutajalihaste ühekordne äge ülekoormus
  - Sõrmede painutaja/ sirutajalihaste krooniline ülekoormus

Luuümbrise põletik - periostiit

- Valu esinemine sääreluu eesmisel serval
- Luu serv katsudes valus, ebatasane
- Valu liikumist alustades, pörutusel
  - Säärelihaste ülekoormus ja lihases tekkiva pinge kandumine luuümbrisele
  - Ennetab sobiv jalanõu, rahulik koormuse tõstmine (nt trennid peale *suvehooaega*), koormusjärgne külmaravi

Pöiavõlvi lamenemine

- Lisaks arengulisele iseärasusele võimalik ka koormuse toimel lamenemine
  - Pöia eesosas olev ristivõlv
  - Kogu pöida kandev pikivõlv
- Valud pöia eri osades
- Sportlane ei pruugi muutusi ise märgata
- Ülekoormuse toimel liigesesidemetes valulik põletik. Sidemed võivad välja venida, liigeskapsel kahjustub, suureneb liigese liikuvus ning jalavõlv lameneb.